

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Факультет соціальних наук та соціальних технологій
Кафедра політології

Бакалаврська робота

Освітній ступінь – бакалавр

На тему: **«ВИКОРИСТАННЯ СЦЕНАРНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ОПИСУ
МОЖЛИВИХ СИТУАЦІЙ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ НА
ДОНБАСІ»**

Виконала: студентка 4-го року навчання

Спеціальності

052 Політологія

Шамшур Анастасія Володимирівна

Керівник Яковлев М. В.

Доцент, кандидат політичних наук

Рецензент Дем'янчук О. П.

Доктор політичних наук, професор

Бакалаврська робота захищена

З оцінкою _____

Секретар ЕК _____

«...» _____ 2020 р.

Київ – 2020 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1 Теоретико-методологічні засади прогнозування майбутностей політики.....	6
1.1 Використання політичного прогнозування в питаннях врегулювання конфліктів	6
1.2 Використання методу сценаріїв для прогнозування розвитку протистояння на Донбасі.....	9
1.3 Співвідношення принципу самовизначення нації та територіальної цілісності держави	13
1.4 Використання методу кейс стаді для характеристики самопроголошених державоподібних утворень.....	17
Розділ 2 Характеристики самопроголошених державоподібних утворень за розробленими показниками.....	21
2.1 Придністровська Молдавська Республіка.....	21
2.2 Нагірно-Карабаська Республіка	25
2.3 Республіка Сербська країна	31
2.4 Республіка Косово.....	36
Розділ 3 Виокремлення сценаріїв врегулювання протистояння на Донбасі	41
3.1 Характеристика протистояння на Донбасі.....	41
3.2 Сценарій 1 «Збереження статусу-кво».....	45
3.3 Сценарій 2 «Введення миротворчої місії».....	49
3.4 Сценарій 3 «Військова операція України».....	53
Висновки.....	57
Список використаних джерел та літератури	60
Додатки	77

ВСТУП

Війна на Донбасі є основним викликом для національної безпеки України. Протягом шести років тривають протистояння між українською стороною та незаконними військовими формуваннями на Сході. За даними управління Верховного комісара ООН з прав людини, за шість років війни, на Донбасі загинуло близько 13 000 осіб, з них 3 600 – це цивільне населення. Але не дивлячись на таку кількість жертв та загальні руйнування від бойових дій, багаторічний переговорний процес не призвів до врегулювання ситуації на Сході. Режим тиші порушується ледь не щодня, на що міжнародна спільнота висловлює переважно своє занепокоєння.

У зв'язку з тим, що протистояння на Донбасі ризикує перетворитися на заморожений конфлікт, по аналогії із схожими ситуаціями в Молдові та Азербайджані, ми вирішили описати три варіанта подій, за якими теоретично може розвиватися конфлікт на Сході України. Створення сценаріїв розвитку ситуації на Донбасі допоможе побачити переваги та недоліки впровадження певної політики та обрати ту, яка забезпечить ефективне врегулювання протистояння

Зважаючи на те, що Україна не єдина держава, яка зіткнулася із внутрішнім сепаратизмом, ми вирішили описати досвід інших країн, порівнюючи та запозичуючи шляхи врегулювання, які вони застосовували при деескалації конфліктів.

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю якнайшвидшого врегулювання протистояння на Донбасі, так як відтермінування його вирішення впливатиме на складність реінтеграції тимчасово окупованих територій.

Мета дослідження: виявити можливі сценарії врегулювання протистояння на Донбасі.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішити такі основні завдання:

1. Визначити сферу політичного прогнозування та доцільність його використання у прогнозах розвитку конфліктів;
2. Обґрунтувати використання методу сценарного аналізу у прогнозуванні розвитку протистояння на Донбасі;
3. Розкрити суперечність між «принципом самовизначення нації» та «принципом територіальної цілісності», пояснити які показники характеризують державоподібні утворення.
4. З'ясувати сутність конфлікту та описати шляхи врегулювання протистояння в Придністровській Молдавській Республіці, Нагірно-Карабаській Республіці, Республіці Сербська Країна та Республіці Косово;
5. Охарактеризувати протистояння на Сході України;
6. Розробити сценарії врегулювання протистояння на Донбасі згідно з критеріями бажаності та імовірності розвитку ситуації.

Об'єкт дослідження: сценарії врегулювання конфліктів в самопроголошених державоподібних утвореннях.

Предмет дослідження: збройне протистояння на Донбасі.

При проведенні дослідження використовувались такі **методи**:

- *Герменевтичний метод* був використаний задля опрацювання праць, що стосувалися принципу самовизначення націй та територіальної цілісності держав;
- *Метод кейс стаді* був використаний для виокремлення аналогій та закономірностей із схожими на український конфліктами в інших державах;
- За допомогою *порівняльного методу* ми визначили відмінність між конфліктами в Хорватії, Молдові, Азербайджані, Сербії та конфліктом на Сході України;
- За допомогою *методу сценарного аналізу* ми з'ясували три можливі сценарії розвитку ситуації на Донбасі.

Теоретичну базу дослідження становлять наукові та публіцистичні праці теоретиків, які писали на тему внутрішніх конфліктів та самопроголошених держав, а саме: С. Хантінгтон, Р. Петерсен, Е. Гелнер, Р. Джексон, Н. Касперсен, Д. Лінч, С. Пегг, С. Маркедонов, Т. Далявська, О. Павленко, Н. Бабилунга. Питання політичного прогнозування та створення сценаріїв висвітлювалися у працях Г. Теуна, С. Велхофера, А. Лейпхарта, М. Ворда, В. Данна.

Структура та обсяг дипломної роботи.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, кожен з яких поділяється на чотири підрозділи, висновків, списку використаних джерел і літератури та додатків. Загальний обсяг роботи становить 77 сторінок, із них 59 сторінок – обсяг основної частини, 17 сторінок – список використаних джерел та літератури, що налічує 138 найменувань, 1 сторінка – додатки.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОГНОЗУВАННЯ МАЙБУТНОСТЕЙ ПОЛІТИКИ

1.1 Використання політичного прогнозування в питаннях врегулювання конфліктів

Відповідно до визначення Вільяма Данна, прогнозування – це «процедура продукування фактографічної інформації стосовно майбутніх станів суспільства на основі попередньої інформації щодо проблем політики». Прогнозування дозволяє критично оцінити конкретні ситуації, тому може виступати рекомендацією, що стосується вибору шляхів розвитку [99].

Прогнозування пов'язує із політичним аналізом, наголошуючи на тому, що передбачення здійснюються базуючись на аналізі та порівнянні реальних фактів, оцінки діючих у політичному середовищі сил та закономірностей їх взаємодії [128].

Часто в літературі політичне прогнозування трактується двома шляхами:

1. Прогнозування перемоги певних політичних партій чи окремих кандидатів на виборах;
2. Прогнозування політики, яку буде здійснювати правляча партія.

В цих випадках використовується такий інструмент як громадська думка, яка відстежується шляхом опитувань. Опитування переважно спрямовані на визначення того, за кого люди будуть голосувати та впровадження якої політики вони підтримують. Потім результати опитувань співставляють з моделями, що стосуються змін в економіці чи трансформації політичних умов і таким чином виявляють умови, які впливають на вибір людей.

Подібна вузька спрямованість є досить поширеною. Навіть англійська сторінка «політичного прогнозування» у Вікіпедії говорить про те, що прогнозування має на меті передбачати саме результати виборів [131]. Хоч Вікіпедія і не є авторитетним джерелом достовірної інформації, але досить часто люди звертаються саме до неї, аби отримати базову інформацію про щось, що їх

цікавить. Крім того, такі дослідники як Еріксон, Влезієн, Стегмаєр та Норпот наголошують на тому, що політичне прогнозування доцільно застосовувати саме для передбачення виборчих кампаній [129] [130].

На нашу думку, таке вузьке трактування політичного прогнозування нівелює інші сфери, де воно застосовується. Наприклад, в питаннях щодо врегулювання конфліктів, тероризму чи міжнародних криз також використовують політичне прогнозування. І прогнозування глобальної політики вимагає застосування іншого інструментарію, ніж прогнозування виборів. Адже взаємодія між національними державами регулюється іншими правилами, ніж в місцевій політиці. І ці правила не завжди відображають громадську думку, яка використовується при прогнозуванні результатів виборів.

Хоча Квінсі Райт, один з перших, хто застосовував політичне прогнозування для передбачення розвитку конфліктів, наголошував на тому, що прогнозування має базуватися на громадській думці, а не на економічних та політичних показниках [137].

Натомість, Джей Уельфельдер, один із авторів Глобальної моделі прогнозування політичної нестабільності, наголошує на тому, що в прогнозуванні необхідно використовувати дані, які є «корисно прогностичними». Такими він називає дані про розвиток конфліктів та співпрацю між різними політичними групами в межах країни конфлікту [136] [137].

Крім того, Уельфедер говорить про те, що при роботі з даними в прогнозуванні, потрібно скорочувати часові рамки. Це є необхідною умовою через те, що чим меншим буде часовий масштаб, тим простіше помітити ті змінні, які впливають на розвиток певної політики чи конфлікту [137].

В нашій роботі нас цікавить який інструментарій використовується для прогнозування розвитку та врегулювання конфліктів. Наприклад, в США, установою, що займається створенням прогнозів щодо міжнародних та внутрішніх конфліктів є RITF – робоча група, яка займається питаннями політичної нестабільності [137]. Для прогнозування, RITF використовує

глобальні бази даних, такі як ACLED (Проект даних про збройні конфлікти), UCDP (База даних конфліктів в Упсалі) та Correlates of War (Проект історії війн).

В ACLED представлені дані в реальному часі про збройні конфлікти, їх розташування, основних акторів та всі типи повідомлень, що пов'язані з певним конфліктом. Інформація з цієї бази є загальнодоступною та оновлюється щодня [132].

UCDP збирає дані, які стосуються організованого насилля та збройних конфліктів. UCDP використовується також в ООН та є основним джерелом звітів Організації при вимірюванні інтенсивності збройних конфліктів. Дані цієї бази оновлюються щорічно і є загальнодоступними та безкоштовними [133].

Проект Correlates of War збирає інформацію, що стосується історії всіх війн та збройних конфліктів. Одні з найбільших баз даних цього проекту включають в себе ідентифікацію незалежних держав, перелік міждержавних і громадянських війн, перелік «мілітаризованих суперечок», зміни територій держав в часі та їх членство в міжнародних організаціях. Усі бази даних Correlate of War надаються безкоштовно для публічного доступу [134].

Окрім даних, які використовуються в прогнозуванні, важливо є також те, що принципи політичного прогнозування реалізуються через конкретні методи. Існує велика кількість як загальних, так і вузькоорієнтованих методів, за допомогою яких створюються прогнози, але загальноприйнятої класифікації поки що немає. У зв'язку з цим, Вільям Данн пропонує групувати методи відповідно до їх підходів до прогнозувань. Він виділяє три підходи [138]:

1. Екстраполяційне прогнозування;

Екстраполяційне прогнозування ґрунтується на припущенні, що моделі, які існують в минулому, продовжать існування в майбутньому. Крім того, цей підхід говорить про циклічність історії, тобто якщо в минулому війни, умовно, відбувалися кожні двадцять чи тридцять років, то ці цикли повторюватимуться і в майбутньому.

2. Теоретичне прогнозування;

На відміну від екстраполяційного, теоретичне прогнозування базується на припущеннях щодо причин та наслідків, які містяться в різних теоріях. Фактично таке прогнозування є певною мірою дедуктивним, а аргументи на основі дедуктивності виглядають наступним чином: коли трапляється подія X, то подія Y буде слідувати за нею.

3. Прогнозування на основі суджень;

Третій підхід для прогнозування використовує емпіричні дані та теорії. Методи політичного прогнозування на основі суджень виявляють та синтезують здогади та передбачення ґрунтуючись на реальній інформації про стан речей. Розробка прогнозів починається з припущення про «нормальний» стан справ, наприклад, за «нормальність» в контексті конфліктів береться твердження про «мир у всьому світі». Після цього починається розробка прогнозів, які є необхідними для підтримки цього «нормального» стану.

Для нашого дослідження ми обрали третій підхід до прогнозувань, який включає в себе метод сценаріїв. Ми вирішили зупинитися саме на цьому методі у зв'язку з тим, що дані, які ми використовуємо в нашій роботі, мають переважно емпіричний характер. Крім того, ми будемо описувати уявні ситуації розвитку конфлікту, а це в свою чергу, передбачає вибір із кількох прогнозованих варіантів, що відповідає характеристиці методу сценаріїв.

1.2 Використання методу сценаріїв для прогнозування розвитку протистояння на Донбасі

Одним із методів політичного прогнозування є метод побудови сценаріїв. Застосування цього методу пов'язане з необхідністю аналізу політичних ситуацій, які зазвичай розвиваються за кількома різними сценаріями. Хіт та Лейн трактують «сценарій» як «вигадану, але правдоподібну послідовність подій, яка може відбутися у майбутньому» [108]. Метою розробки сценаріїв є вироблення неупереджених, заснованих на теоретичних припущеннях порад щодо переліку критичних питань.

Мішель Годе пропонує починати процес створення сценаріїв з опису ситуацій, які мають спільні риси із проблемою стосовно якої будуть розроблятися можливі прогнози. Вона зазначає, що окреслення подібних моментів, дозволяє врахувати всі змінні, що можуть виникнути в майбутньому. Таким чином дослідник вивчає не лише конкретну проблему та гіпотетичні шляхи її вирішення, але й бере до уваги схожі кейси та їх реальний розвиток [107].

Такий підхід до побудови сценаріїв дозволяє зібрати певну базу даних, яку можна використовувати як основу для побудови сценаріїв. В цьому випадку сценарії створюються за аналогією, ґрунтуючись на ситуаціях, які вже відбулися. Годе стверджує, що часто кризові ситуації є передбачуваними, тому підхід, при якому досліджуються певні ситуації в минулому для прогнозування розвитку аналогічних випадків в майбутньому, є доцільним та ефективним.

Цієї ж думки дотримуються Тімоті Хіт та Метью Лейн у своїй роботі «Науково-обґрунтований дизайн сценаріїв». Вони стверджують, що не дивлячись на те, що конфліктні ситуації можуть бути різними, більшість з них характеризуються однаковими закономірностями подій. І за допомогою вивчення та аналізу цих подій, можна передбачати розвиток схожих конфліктів [108].

Зважаючи на це, ми вирішили у нашій роботі описати досвід країн, які зіткнулися із конфліктами, які є схожими на конфлікт на Донбасі в Україні. Таким чином, ми зможемо побачити схожі риси, динаміку конфліктів та шляхи їх врегулювання, що допоможе нам в написанні сценаріїв розвитку ситуації в Україні.

Хіт та Лейн наголошують на тому, що метод побудови сценаріїв доречно застосовувати саме при прогнозуванні розвитку військових конфліктів, але при передбаченні важливо використовувати як політичний, так і військовий виміри. Ці виміри характеризуються відповідними типами рішень: політичними та військовими [108].

Для першого типу характерним є створення сценаріїв, які реально імітують ситуації, що впливатимуть на процес прийняття рішень в умовах конфлікту. Такі рішення визначаються політичними та економічними чинниками. В політичних рішеннях пріоритет надається реалізації стратегічних рішень, керуючись можливими ризиками та наслідками для всієї держави. Тобто навіть якщо ситуація передбачає військове втручання, внутрішня стабільність висуватиметься на перше місце, нівелюючи військові аспекти.

Натомість другий тип рішень – військовий, – характеризується створенням сценаріїв, які описують «найгірший» розвиток подій або «найбільш імовірний» хід дій супротивника в конфлікті. Такі рішення пов'язані переважно з розробкою програм, мобілізацією та облаштуванням військових сил на стратегічному, оперативному та тактичному рівнях.

При створенні сценаріїв необхідно поєднувати ці типи рішень, так як навіть для військових рішень, невійськові фактори можуть мати важливе значення. Наприклад, міркування щодо оперативного використання сил залежать від доступу до баз у союзних державах чи спірних територіях. Так само питання «Чи допомагатимуть міжнародні актори у випадку кризи в країні?», залежить від політичних та стратегічних факторів.

В нашій роботі ми виділили можливі сценарії розвитку конфлікту на Донбасі зважаючи на два фактори: бажаність сценарію, як для влади, так і для населення України, та його імовірність.

Під фактором бажаності ми розуміємо те, наскільки експерти та населення визнають певний сценарій необхідним для врегулювання конфлікту. Фактор імовірності описує те, чи є застосування сценарію реальним, зважаючи на міжнародну підтримку, схвалення та можливості української влади.

Фактори бажаності та імовірності ми використали проаналізувавши результати опитування «Донбас і Крим: людський та геополітичний виміри» Школи Політичної Аналітики НаУКМА, опитування щодо сценаріїв врегулювання конфлікту на Донбасі Центру «Нова Європа», опитування Соціологічної групи «Рейтинг» щодо суспільно-політичних настроїв населення,

опитування компанії «Нью Імідж Маркетинг Груп» на замовлення Українського інституту майбутнього [116-119].

Відповідно до вищезгаданих досліджень, ми виділили можливі способи врегулювання конфлікту на Донбасі, які згадуються в цих опитуваннях та прорангували ці сценарії за критеріями бажаності та імовірності [ДОДАТОК А].

Критерії ми використали ґрунтуючись на дослідженні Центру «Нова Європа», в якому група з міжнародних та українських експертів мали оцінити можливі сценарії розвитку ситуації на Донбасі за десятибальною шкалою (чим вищий бал, тим імовірніший чи бажаніший сценарій) [117]. Відповідно до оцінки сценаріїв, найбільш імовірним є сценарій «Збереження статусу-кво», а найбільш бажаним – «Ведення миротворчої місії».

Отже, зважаючи на результати опитувань, ми вирішили виокремити для нашої роботи три сценарії врегулювання конфлікту. Перший – «Збереження статусу-кво», ми обрали ґрунтуючись на оцінках експертів, які визнали його найбільш імовірним, хоч і не надто бажаним. Цей сценарій не передбачає особливих зрушень у переговорах між сторонами конфлікту. Відповідно до нього, бойові дії на фронті не припиняються, як і переговорний процес в рамках Мінських домовленостей.

Другий сценарій, який ми обрали – «Введення миротворчої місії», так як цей сценарій є найбільш бажаним, та таким, що найчастіше фігурує в опитуваннях. До того ж цей сценарій має найбільшу підтримку серед населення України. Відповідно до результатів опитування Школи Політичної Аналітики НаУКМА, введення миротворчої місії цілком схвалюють 36,2% респондентів (у випадку введення місії ООН) та 30,8% респондентів (у випадку введення сил НАТО) [116].

Третій сценарій, який ми вирішили описати – «Військова операція України». Силовий метод повернення окупованих територій Донбасу часто фігурує в українських медіа, особливо в контексті «Хорватського досвіду», коли Хорватія провела дві військові операції для повернення території під свій

контроль [109-115]. Тож ми вирішили використати саме цей сценарій на противагу двом вищезгаданим.

1.3 Співвідношення принципу самовизначення нації та територіальної цілісності держави

При розробці сценаріїв врегулювання ситуації на Донбасі, ми вирішили використати досвід інших країн, в історії яких були схожі конфлікти. На їх прикладі ми могли побачити як вдалі кроки, що призвели до деескалації, так і ті, які загострювали протиріччя між сторонами конфлікту.

Для порівняння ми обрали чотири випадки утворення на території певної держави об'єкта з невизначеним міжнародним статусом. Ці об'єкти, всупереч законодавству держави, в складі якої вони перебували, проголосили про свою незалежність.

Серед дослідників немає одностайної думки, щодо загальноприйнятої дефініції подібних утворень. Для їх опису використовуються різні терміни, найбільш поширені з них це «невизнана держава», «самопроголошена держава», «держава де-факто», «квазідержава» [100-105].

Британська дослідниця Ніна Касперсен трактує термін «невизнана держава» як утворення, що не існує в міжнародних відносинах, але володіє всіма ознаками державності, яке досягло фактичної незалежності військовим шляхом, проте воно не визнане міжнародною спільнотою [102]. Ми не використовуємо цей термін з кількох причин: по перше, для порівняння ми обрали утворення, яке частково досягло міжнародного визнання (Республіка Косово), по-друге, не всі наші приклади володіють всіма ознаками державності (Нагірно-Карабаська Республіка, Придністровська Республіка), по-третє, ми аналізували утворення, яке повернулося під контроль країни, від якої спочатку проголосило незалежність (Республіка Сербська Країна).

За визначенням Маркедонова, термін «самопроголошена держава» описує державу, «яка самостійно проголосила незалежність, створила повноцінні інститути влади та повністю контролює територію, яка їй належить» [100]. Цей

термін також не підходить для узагальненої характеристики наших прикладів, адже не всі з них мають повний контроль над своєю територією, наприклад в Республіці Косово та Придністровській Республіці прикордонні зони контролюються миротворчим контингентом.

Для дефініції «держави де-факто» Скотт Пегг використовує наступне поняття: «Держава де-факто – це утворення, яке виникло в результаті сецесії (вихід групи з більшого утворення, переважно політичного, але також з будь-якої організації, союзу чи військового альянсу [103]) та є здатним до надання населенню повного спектру державних послуг. Це утворення не може досягнути міжнародного визнання та є нелегітимним в міжнародній правосуб'єктності» [104]. Ми вирішили не використовувати цей термін, так як деякі з обраних нами об'єктів не надають повного спектру державних послуг та є лише частково визнаними.

Роберт Джексон використовує термін «квазідержава» для характеристики держав, «які визнані на міжнародному рівні, але не можуть контролювати своїх територій» [105]. Цей термін не є об'єктивним по відношенню до об'єктів, які ми обрали, так як жоден з них не визнаний повністю міжнародною спільнотою.

Зважаючи на те, що вищезазначені терміни не описують в повному обсязі обрані для порівняння утворення, ми вирішили використати узагальнене позначення об'єктів з невизначеним міжнародним статусом, яке пропонує Тетяна Далявська [106]. Вона використовує термін «самопроголошене державне утворення» для позначення об'єкта, який проголосив свою незалежність, але не володіє усіма ознаками держави та не має повного міжнародного визнання. Таким чином ця дефініція є достатньо широкою, аби описати всі обрані нами об'єкти.

Крім цього, в нашій роботі, при описі самопроголошених державних утворень, ми послуговуємося такими критеріями як «принцип самовизначення нації» та «принцип територіальної цілісності держави», так як вони прямо чи опосередковано впливають на появу самопроголошених державних утворень.

Проблема полягає в тому, що принцип самовизначення та принцип територіальної цілісності часто не співвідносяться, через що виникають протиріччя між прагненням національної меншини самостійно вирішувати свою долю та бажанням держави зберегти власну територію, на якій ця меншина проживає.

Не зважаючи на те, що «принцип самовизначення нації» та «принцип територіальної цілісності держави» є фактично взаємозаперечними, в міжнародній правовій системі вони визнаються рівнозначними. Функціонування цих принципів визначені у Статуті ООН 1945 року, Декларації про принципи міжнародного права, Заключному акті Ради з безпеки і співробітництва в Європі [120-122].

У згаданих міжнародних актах, принцип самовизначення націй означає право нації створювати суверенну незалежну державу, вільно приєднуватися до інших держав або об'єднуватися з ними чи встановлювати будь-який інший політичний статус. А сутність принципу територіальної цілісності несе в собі захист території держави від зовнішніх та внутрішніх посягань. Через суперечність цих двох принципів виникають проблеми у питаннях відокремлення національних меншин, так як немає чіткого відмежування права нації на формування власної держави від сепаратизму.

Тому подивимось на ці принципи не в контексті міжнародного права, а в розумінні теоретиків суспільних наук. Наприклад, Гегель у своїй праці «Філософія права» використовує методологію, за якою завданням кожної окремої національної групи є боротьба з іншими націями за домінування. Він зазначає, що метою нації є конституювання себе у формі держави, так як лише створення держави буде означати найвищий рівень суспільного розвитку нації, який може бути досягнений лише через становлення членом держави. Тобто в цьому підході ми можемо побачити передумови до виокремлення принципу самовизначення націй, який може стояти вище за принцип територіальної цілісності [123].

Марксизм в дечому запозичував методологію Гегеля, але здебільшого в питаннях, які стосувалися так званих «уламків народів», що означають населення певної території, яке було витіснене чи підкорене нацією, яка пізніше стала носієм історичного розвитку. Існування подібних «уламків», на думку Енгельса, зумовлювало небезпеку для революційних європейських народів. Він засуджував прагнення слов'янських народів утворити власну державу. Енгельс висловлював думку, що такі спроби самовизначення лише «підривають могутність єдиного революційного руху», так як «народи, які ніколи не мали власної історії ... ніколи не зможуть досягти будь-якої самостійності». Маркс також підтримував цю думку, вказуючи на те, що народи, які складаються із колишніх племен, історія яких залишилась в минулому і вони ввійшли до складу інших держав, не можуть самовизначатися окремо від цих держав, так як фактично є лише додатками до них [124].

З вищезазначеного можна зробити висновок, що ставлення марксизму до питання національного самовизначення є швидше негативним, так як він не підтримує намагання меншин створити власну державу. Але проблема полягає в тому, що у поглядах Маркса та Енгельса є певна вибірковість щодо того хто має право самовизначатися. Наприклад, хоч вони і засуджували державотворчі процеси серед слов'ян, проте, позитивно ставилися до такої активності з боку поляків, ірландців та чехів. Тож право націй на самовизначення формально визнавалося, але лише стосовно деяких національних рухів.

На противагу класичному марксизму, Ленін за кожною нацією визнавав право на самовизначення та відокремлення від держави, так, наприклад, він підтримував прагнення поляків та українців на створення окремих від Росії держав. В своїй роботі «Про право нації на самовизначення», формою вираження нації він називав саме національну державу. І відповідно до цього, право на самовираження фактично описується ним як «відокремленням від чужої національності». Крім того, Ленін проводив відмінність між націями, які пригноблюють і пригнобленими націями. І саме пригноблені нації він називає такими, які здатні побудувати власну державу. До того ж протягом їхньої

боротьби за самовизначення, відбувається демократизація суспільства, за рахунок якої пролетаріат закріплює свої позиції. Тож, на думку Леніна, заперечення права на самовизначення, ставить під загрозу загальний національний мир [125].

Також варто описати погляди Вудро Вільсона, з діяльністю якого пов'язують офіційне визнання принципу самовизначення націй. Його уявлення про самовизначення були викладені в «14 пунктах», які були представлені на Паризькій мирній конференції в 1919 році. Вільсон під поняттям нації розумів суспільство, яке об'єднане за політичними переконаннями, а не за походженням. В його поглядах національне самовизначення обумовлюється не тільки етнічною спільністю, але й правом суспільства на самоуправління. Вільсон запропонував вирішувати територіальні суперечки враховуючи межі розселення етносів та задовольняючи саме національні прагнення щодо певних територій [126] [127].

Отже, можна говорити про те, що питання самовизначення нації повинно здійснюватися в рамках міжнародного права, враховуючи право на територіальну цілісність держави. Для цього необхідно визначити етнічний склад населення, що прагне відокремлення, з'ясувати чи володіє воно ознаками нації, визначити чи достатньо обумовленими є причини, які наводяться як підстава до виходу зі складу держави. До таких причин належать примусова асиміляція, тотальне порушення етнічних прав, дискримінація, відсутність можливості повноцінного розвитку в межах власної культури та традицій етносу чи нації.

1.4 Використання методу кейс стаді для характеристики самопроголошених державоподібних утворень

В бакалаврській роботі, одним з методів дослідження ми обрали метод кейс стаді. Його використання має допомогти в створенні сценаріїв розвитку конфлікту на Донбасі, шляхом виокремлення аналогій та закономірностей із схожими ситуаціями в інших державах. Ми обрали саме цей метод у зв'язку з тим, що в роботі нас не цікавлять конфлікти самі по собі, вони швидше слугують

прикладом для ілюстрації, підтвердження чи спростування теорії, в нашому випадку – сценаріїв.

Єдиного визначення кейс стаді важко знайти, тому що багато науковців мають власне трактування цього методу. Так, наприклад, Роберт Ін називає його якісним методом з невеликою вибіркою. При цьому він зазначає, що робота, де використовується кейс стаді, може характеризуватися як етнографічне, клінічне, включене чи польове дослідження [1]. Джордж і Беннет наголошують на тому, що дослідження із використанням кейс стаді є фактично відстеженням процесів, коли спочатку дослідник збирає дані, потім їх аналізує і таким чином виявляє причинно-наслідковий зв'язок чи закономірності між об'єктами дослідження [2]. Інші дослідники Кемпбел та Екштайн трактують кейс стаді як метод, що досліджує якості та властивості окремого випадку [3] [5].

Натомість Джон Геррінг у своїй роботі спробував узагальнити всі трактування та дав таке визначення методу кейс стаді: «це детальне вивчення та дослідження окремої одиниці, з метою розуміння більшого класу подібних одиниць». Одиниця в цьому випадку означає територіально чи часово обмежене явище. Наприклад, це може бути держава, революція, політична партія чи угруповання, що існують або існували в один час чи протягом певного періоду на певній території. Геррінг наголошує, що часові межі не є обов'язковою умовою для вибору одиниці дослідження, хоча певна закономірність при порівнянні повинна бути [4].

Проте, у різних дослідників думки щодо закономірностей у виборі кейсів також суттєво відрізняються. До прикладу, Бент Флювберг вказує на те, що автор дослідження самостійно обирає принципи вибору кейсів, так як при вивченні літератури та формулюванні дослідницької проблеми, він повинен розуміти який внесок хоче вкласти в розвиток тієї чи іншої теорії [7].

Натомість, дослідниця Оді Клотц пропонує для початку визначитися з тим, що ми вважаємо нашим кейсом, які основні поняття визначають його та які ключові аспекти ми збираємось порівнювати. Після цього необхідно обрати кейси для дослідження. Клотц зазначає, що при виборі варіантів дослідження,

можна для початку визначитися що не є нашим кейсом. Для ілюстрації вона наводить такий приклад: ми обираємо за кейс, наприклад, війну, отже розуміємо, що локалізований конфлікт, який не виходить за території однієї держави, сепаратистське утворення чи мирна ситуація нам не підходять. Таким чином ми звужуємо нашу генеральну сукупність. Після цього етапу ми вносимо часові чи просторові обмеження, що дозволять виявити відмінні характеристики. І як результат звуження генеральної сукупності – поступове формування бажаної вибірки [6].

Геррінг пише, що вибірка в дослідженні за методом кейс стаді може складатися з декількох одиниць, кожна з яких, аналізується в певному часовому проміжку, що містить необхідний кейс. Кейс складається з відповідних змінних, аналізуючи які, дослідник визначатиме спільні, відмінні риси чи закономірності. До прикладу, країна може бути в дослідженні вибіркою, одиницею чи кейсом. Все залежить від того на якому конкретному випадку акцентується увага.

В нашій бакалаврській роботі ми використали метод кейс стаді для дослідження самопроголошених державоподібних утворень. Ми обрали чотири окремі одиниці: Придністровську Молдавську Республіку, Нагірно-Карабаську Республіку, Республіку Сербська Країна та Республіку Косово. Для порівняння кожного кейсу визначили змінні, розробивши показники, за якими будемо характеризувати державоподібні утворення:

1. Характер конфлікту;

За допомогою опису цього показника, ми простежимо чи була на території державоподібного утворення історична традиція державності. Це дасть змогу визначити передумови конфлікту і зрозуміти є він сепаратистським, чи має під собою підґрунтя права на самовизначення нації чи народу, який закріплений в Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй [8].

2. Залучення до конфлікту міжнародних акторів;

Опис другого показника дозволить показати, за наявності, роль миротворчих сил, міжнародних організацій та інших країн в розвитку та врегулюванні конфлікту в самопроголошених державоподібних утвореннях.

3. Способи врегулювання конфлікту;

В третьому показнику ми опишемо сценарії, які застосовувалися для врегулювання конфліктів на територіях державоподібних утворень. Цей показник має допомогти в демонстрації успішних та невдалих спроб вирішення конфліктів.

4. Міжнародне дипломатичне визнання;

В цьому показнику ми опишемо те, який статус має державоподібне утворення серед суб'єктів міжнародних відносин. Це дасть змогу виявити наявність чи відсутність дипломатичних, консульських, торгівельних та інших зв'язків з визнаними державами та міжнародними організаціями.

Показники, що наведені вище, дозволять виявити спільні, відмінні риси та закономірності для кожного окремого випадку самопроголошених державоподібних утворень. Також ми застосуємо ці показники для аналізу конфлікту на Донбасі та створення сценаріїв врегулювання.

РОЗДІЛ 2 ХАРАКТЕРИСТИКИ САМОПРОГОЛОШЕНИХ ДЕРЖАВОПОДІБНИХ УТВОРЕНЬ ЗА РОЗРОБЛЕНИМИ ПОКАЗНИКАМИ

2.1 Придністровська Молдавська Республіка

Характер конфлікту

Дослідниця Ніна Штанскі називає Придністровський конфлікт – конфліктом ідентичностей. Він «характеризується виникненням проблеми множинної самоідентифікації, тобто ототожненням себе з декількома рівнями соціальних груп» [9].

Придністровська Молдавська Республіка (ПМР) заселена трьома етнонаціональними групами, які складають більшість населення: це молдовани, українці та росіяни. Крім того, на території проживають болгари, білоруси, євреї, гагаузи та німці [9]. Таким чином, в Придністров'ї немає єдиного домінуючого етносу. На противагу цьому, населення Республіки Молдова менш строкате, більшість становлять саме молдовани. У зв'язку з цим, Бабилунга та Бомешко характеризують демографічну структуру придністровського регіону як поліморфну та таку, що «дозволила сформувати власний психологічний тип та менталітет» [10].

Штанскі пише про те, що на території Придністров'я сформувалася власна ідентичність, яка не має етнічної природи – пострадянська ідентичність, яка розвивалася внаслідок консолідації населення Придністровського регіону на міжетнічній та антирумунській основі. Це пов'язано з тим, що строкате населення Придністров'я, яке було переважно російськомовне, було проти тяжіння молдовського суспільства до Румунії. Румунізація розглядалася як загроза усталеному способу життя населення, що проживала на території Придністров'я. Таким чином прорумунська політика, яку проводила Молдова, посилювала потребу Придністровського регіону в самоствердженні [9].

Також існує думка, що самоідентифікація населення Придністровської Молдавської Республіки відбувалася не через приналежність до певної етнічної

групи, а визначалася територіальним ареалом та економічним розвитком Придністровського регіону. Нечаєва-Юрійчук називає економічний фактор ключовим у формуванні прагнення до незалежності. На території Придністров'я знаходяться основні промислові центри – Тирасполь, Рибниця, Дубоссари та Бендери. Таким чином Придністровський регіон є одним з найбільш індустріально розвинених частин Молдови [11]. А в період існування Молдавської РСР промисловий та сільськогосподарський потенціал Придністровського регіону забезпечував третину валового виробництва республіки.

Нечаєва-Юрійчук зазначає, що цей фактор призвів до «усвідомлення придністровською елітою свого особливого становища у республіці, адже високий рівень промислового розвитку виступав своєрідним гарантом її майбутнього» [11]. Також варто наголосити на тому, що промисловість Придністров'я була тісно пов'язана з Україною та Росією. Тож можна говорити про те, що такий зв'язок «додавав ще більшої ваги придністровській еліті, підкреслював її винятковість та своєрідну незалежність» від уряду Молдавської РСР [11].

Отже, як можна побачити, поєднання етнічних та регіональних проблем спричинило невдоволення населення та політичної еліти Придністров'я. Наслідком цього стало бажання Придністровського регіону відокремитися від Молдови, порушуючи принцип територіальної цілісності держави, з метою підвищення свого правового статусу. Тож у випадку Придністров'я ми можемо говорити про сепаратистський характер конфлікту, який виник через низку умов, зокрема етнічну неоднорідність населення, нерівномірність економічного розвитку регіонів, невважену політику центрального уряду щодо етнічних меншин. Також до цього переліку можна додати зовнішній вплив з боку Росії, що проявляється в наданні військової, економічної та політичної підтримки Придністровській Молдавській Республіці.

Залучення до конфлікту міжнародних акторів

Розв'язуючи конфлікт, Придністров'я розраховувало на зовнішню підтримку з боку Російської Федерації. Зокрема, про це свідчить розташування 14-ї армії, яка в 1991 році увійшла до складу російської армії, на лівому березі Дністра. Саме ці війська виступили на боці Придністров'я в протистоянні з легітимним урядом Молдови. Дослідники вказують на те, що розміщення 14-ї армії РФ на території сучасної ПМР, відіграло одну з ключових ролей при загостренні придністровського конфлікту [13] [11]. Це підтверджує застосування Придністров'ям важкого озброєння та танків, що змусило керівництво Молдови почати переговорний процес та піти на поступки.

Переговори про мирне врегулювання конфлікту між Молдовою та Придністров'ям проводилися в Москві між Мірчею Снегуром (президентом Республіки Молдова) та Борисом Єльциним (президентом Російської Федерації) за присутності лідера ПМР Ігоря Смирнова. Внаслідок цього, 21 липня 1992 року було підписано Угоду про припинення бойових дій. В Угоді був зафіксований початок тристоронньої миротворчої місії на Дністрі, де мала пройти лінія розмежування між правим і лівим берегом, що отримала назву Зона безпеки. До складу місії ввійшли військовослужбовці Росії (400 осіб), Молдови (300 миротворців) та військові контингенти ПМР [15].

З 1998 року в миротворчій місії беруть участь 10 військових спостерігачів з України та з 2004 року – спостерігачі ОБСЄ.

Дослідження Інституту світової політики вказує на неефективність миротворчої місії в сучасних умовах. Зокрема, виділяються такі фактори [18]:

1. Сторони конфлікту входять до складу миротворчої місії. Російська федерація переконує, що існує конфлікт між Правим та Лівим берегом Дністра. Насправді, існує конфлікт між Молдовою та Росією і урядом самопроголошеного Придністров'я, а не між людьми з обох берегів.
2. Миротворча місія не має чіткого мандату і умов. Миротворчі місії повинні мати чітко визначений мандат, який включає умови дислокації, компетенції миротворців і фази завершення.

3. Миротворча місія виконує дії, які можуть перевищувати її повноваження без подальшого покарання. Як приклад наводиться випадок з громадянином Молдови, якого смертельно поранив російський миротворець [16].
4. Миротворча місія є упередженою. Більшість з російських миротворців – це особи, що живуть на постійній основі в Придністров'ї, але мають російське громадянство. Таким чином, миротворча місія використовується для гарантування існування ПМР та зміцнення її державності [17].

Не дивлячись на те, що в 1999 році Росія взяла на себе зобов'язання ліквідувати свої військові озброєння, що знаходились на території придністровського регіону, частина з них все ще перебуває там. Ці військові сили підпорядковані сепаратистському режиму ПМР або безпосередньо Росії (підрозділи, які охороняють склади з боєприпасами та Оперативна група російських військ) [14].

В 2011 році знову відбулися переговори щодо врегулювання ситуації в Придністров'ї. Вони проводилися в форматі «5+2» за участю представників сторін конфлікту (Республіка Молдова і ПМР), посередників (Україна, РФ, ОБСЄ) та спостерігачів (США і ЄС). Проте, прогресу у вирішенні придністровського конфлікту не відбулося

Отже, можна стверджувати, що Російська Федерація має значний вплив на збереження конфлікту у Придністров'ї в «замороженому» стані. ПМР є певним інструментом впливу, зокрема, на Молдову. Росія вимагає від Молдови сплачувати борги ПМР за російський газ, якщо вона не визнає Придністров'я, або ж визнати цю територію незалежною, дозволивши самостійно сплачувати заборгованість Росії.

Для України наявність самопроголошеного державоподібного утворення біля своїх кордонів є постійним викликом національній безпеці та національним інтересам. А присутність залишків 14-ї російської армії та явно проросійськи налаштований регіон створюють занепокоєння з боку українського уряду.

Міжнародне дипломатичне визнання

Придністровську Молдавську Республіку не визнає жодна держава ООН. Незалежність Придністров'я визнали тільки три території – частково визнані Південна Осетія і Абхазія, а також невизнаний Нагірний Карабах, але їм і самим бракує міжнародно-правового визнання.

Не дивлячись на значну підтримку Росії – політичну, економічну та військову, вона не вирішує питання визнання незалежності ПМР. Але керівництво Придністров'я зазначає, що проводить «гармонізацію» свого законодавства з російським, хоч РФ офіційно і не визнала їх [21].

Молдова визнає Придністров'я своєю адміністративною одиницею, яка тимчасово знаходиться під контролем «Придністровської Молдавської Республіки» та має назву Автономне територіальне утворення з особливим правовим статусом Придністров'я [19].

Придністров'я є членом неформального об'єднання державоподібних утворень – Співдружність невизнаних держав. До Співдружності входить Абхазія, Нагірно-Карабаська Республіка, Гагаузія, Південна Осетія та ПМР. На думку Гелденх'юса, ці території не зможуть досягти в найближчому часі міжнародного визнання, так як етапи їх розвитку відображають типові складові статусу невизнаних держав. Тож поки не буде досягнуто консенсусу серед зацікавлених сторін конфліктів навколо самопроголошених державоподібних утворень, міжнародна спільнота не визнаватиме їх [20].

Не дивлячись на міжнародну ізоляцію Придністров'я, ПМР розвиває торгові відносини з деякими країнами Європи та РФ. За даними Міністерства економічного розвитку ПМР, їх основними експортерами є Молдова, Україна, РФ, Румунія та Італія. В питаннях імпорту, до вище перелічених країн додаються Польща та Білорусь. [22].

2.2 Нагірно-Карабаська Республіка

Характер конфлікту

Нагірно-карабахський конфлікт має етнічний характер. Він виник наприкінці 1980-х на південному заході Азербайджану між трьома сторонами: Республікою Вірменія, Азербайджаном та самопроголошеною Нагірно-Карабаською Республікою. Історично, територія Нагірного Карабаху складалася з більшості етнічних вірмен, яких станом на 1921 рік було близько 94% від загальної кількості населення [42]. В 1921 році Нагірний Карабах був включений до складу Азербайджанської РСР (АРСР) на правах автономії. Впродовж радянських часів кількість вірменського населення знизилася з 94% до 76%, а азербайджанців збільшилася з 5% до 23%. Це було викликано утисками проти вірмен з боку радянського Азербайджану [41].

В карабаському конфлікті територія Нагірного Карабаху розглядається як така, що пов'язана з певною етнічною ідентичністю. З одного боку на неї претендують етнічні вірмени Карабаху, які після розпаду Радянського Союзу проголосили «незалежність» Нагірно-Карабаської Республіки, наголошуючи на праві самовизначення націй. А з іншого – Азербайджан, який програв війну на початку 1990-х за Карабах та відкидає принцип самовизначення, приймаючи лише протилежний принцип територіальної цілісності.

Територія Нагірного Карабаху розглядається обома групами як «колиска мовного, культурного чи релігійного походження» [43]. До прикладу, азербайджанські та вірменські історики багато пишуть про свою колективну культурну пам'ять та міфи, стверджуючи, що їхні предки походять саме з Нагірного Карабаху [46].

Оскільки азербайджанці та вірмени, які проживають у регіоні, заявляють претензії на територію, засновані на такому дискурсі «етнічної ідентичності», Лайтін та Сані розглядають конфлікт як результат тривалих суперечок між двома етнічними групами, заснований на «історичній ненависті» [44]. Проте, на нашу думку, такий підхід нівелює періоди мирного існування та стабільності двох груп та не враховує фактор політики націоналізації Радянського Союзу.

Адже радянська політика націоналізації та асиміляції вірмен, яка залишила Нагірний Карабах в межах Азербайджанської РСР, сприяла почуттю депривації

серед вірмен, які проживали у Нагірному Карабасі. Цю тезу підтверджує підхід Петерсена до етнічного конфлікту, відповідно до якого, певне уявлення, яке було сформоване в групі на основі емоцій, перетворює обурення, страх та групову свідомість – в насильство чи підтримку дискримінації [45].

Кубурас наголошує на ролі політичних еліт в розвитку карабаського конфлікту. Вона стверджує, що саме політичні еліти Вірменії та Азербайджану маніпулювали дискурсом «етнічної ідентичності», що спричинило «ненависть» між етносами. Адже в період розпаду Радянсько Союзу, обидві держави були нестабільними і їм потрібно було будувати національну ідентичність. Тож міф про «історичну Батьківщину», якою мав бути Нагірний Карабах, сприяв побудові такої ідентичності [43].

Отже, як ми можемо побачити, конфлікт в Нагірному Карабасі насамперед розгортається між двома країнами – Вірменією та Азербайджаном. Хоча Дав Лінч пише про те, що вимога про незалежність Нагірно-Карабаської Республіки є лише фактором, який приховує те, що в дійсності Нагірний Карабах регіон Вірменії, а «незалежність» лише допомагає їй уникнути статусу агресора на міжнародній арені [40].

Залучення до конфлікту міжнародних акторів

Якщо спочатку Нагірно-Карабаський конфлікт був конфліктом двох держав – Азербайджану та Вірменії, то пізніше на його основі перетнулися інтереси багатьох держав, насамперед РФ, США, ЄС, Туреччини та Ірану.

В офіційних заявах Російська Федерація виступала за врегулювання конфлікту без використання силових методів. РФ наголошувала та тому, що «головна відповідальність за остаточний вибір повинна лежати на самих азербайджанцях та вірменах» і що вона буде підтримувати той варіант вирішення проблеми, який влаштує обидві сторони [23].

Де-юре РФ декларує нейтральну позицію за мир на території Нагірного Карабаху, проте, ця країна періодично підтримує різні сторони конфлікту. В 1995 році Росія підписала договір про розміщення своєї військової бази на території Вірменії. Згідно з договором, російські війська повинні забезпечувати

захист інтересів Республіки Вірменії [24]. Також відповідно до «Договору про дружбу, співробітництво і взаємну допомогу» 1997 року, Росія є стратегічним партнером Вірменії, крім того, РФ має вплив на зовнішню та внутрішню політику країни. Це можна простежити за тим, як змінювався європейський вектор Вірменії в бік Митного Союзу та її відмовою від переговорів щодо асоціації з ЄС [25].

Варто зазначити, що Російська Федерація активно підтримує не тільки Вірменію, але й Азербайджан. Вона постачає цим двом країнам зброю, яка використовується сторонами конфлікту на території Нагірного Карабаху [26]. Також Росія здійснює підтримку Азербайджану в рамках його політики переозброєння [27].

Туреччина в питанні Нагірно-Карабаського конфлікту підтримує Азербайджан та лобіює його інтереси, покликаючись на близькість держав в релігійному та етнічному плані. Крім того, вона має домовленості з Азербайджаном щодо постачання зброї в країну. Також проводяться спільні військові навчання з Азербайджаном, а більшість азербайджанського офіцерського складу навчалися у військових навчальних закладах Туреччини [28].

США і Європейський Союз підтримують позицію Азербайджану та наголошують на мирному врегулюванні конфлікту. Вони дотримуються такої позиції у зв'язку з геополітичними причинами і використовують ситуацію в Нагірному Карабасі з метою дискредитації РФ як посередника, що неспроможний врегулювати ситуацію на території конфлікту [27]. Крім того, враховуючи ситуацію в Сирії, існує небезпека що Нагірний Карабах може стати ще одним місцем військового зіткнення Росії та Туреччини, що країни Заходу також усвідомлюють [28].

Способи врегулювання

Для врегулювання конфлікту в Нагірному Карабасі була створена Мінська група, яка складається з країн-членів ОБСЄ. Її мета полягає в проведенні та забезпеченні переговорів між Азербайджаном, Вірменією та Нагірно-

Карабаською Республікою. Мінська група запропонувала для деескалації ситуації застосувати план вирішення– «Мадридські принципи». Останнє оновлення цього плану було в 2007 році, відповідно до нього, передбачалася низка умов, яка мала б забезпечити розв'язання конфлікту [32].

Проте, головною проблемою застосування «Мадридських принципів» є механізми імплементації, точніше їх відсутність. Конфліктуючі сторони не бачили і не бачать шляхів реалізації документа ОБСЄ на практиці. Справа в тому, що кожна із сторін конфлікту заявляє про те, що для неї є неприйнятними певна частина пунктів плану, але питання щодо чергового оновлення чи перегляду «Мадридських принципів» так і залишається нерозглянутим. Зокрема, така ситуація відбувається через те, що «в рамках Мінської групи не вдається домовитися навіть про те, навколо якого питання влада Азербайджану і Вірменії могли б вести переговори» [33]. В свою чергу, гальмування переговорного процесу в рамках Мінської групи, веде до посилення ролі Російської Федерації у питанні врегулювання конфлікту в Нагірному Карабасі.

Щодо миротворчого контингенту, в сторін конфлікту також немає згоди. Відповідно до «Мадридських принципів», миротворчі сили мали обиратися Азербайджаном та Вірменією на добровільній основі, де кожна сторона могла ветоувати вибір іншої. Проте, контингент міг бути введений лише після Мирного Договору, підписання якого так і не відбулося з 2007 року. Також важливо те, що, як зазначає Хевцуріані, навіть за підписання Мирного Договору, Росія зацікавлена в розміщенні лише власних миротворчих сил на території конфлікту і не погодиться на миротворчий контингент з інших країн, оскільки пострадянський простір є її сферою впливу [35].

Нещодавня Мюнхенська конференція з безпеки, де зустрілися лідери Азербайджану та Вірменії, щоб обговорити питання Нагірного Карабаху, також не принесла результатів. Азербайджан, як і Вірменія продовжують наголошувати виключно на своїх інтересах. Хоча певне зрушення в переговорах відбулося: на конференції озвучили пропозицію поетапного відходу від колишніх категоричних позицій конфліктуючих сторін [36].

Важливо також те, що відсутність прогресу в переговорному процесі не забезпечує повного «замороження» конфлікту. Так, у квітні 2016 року на території карабаського конфлікту розпочалися активні бойові дії із застосуванням артилерії, бронетехніки і авіації. Ці бої були визнані наймасштабнішими від часу припинення вогню в 1994 році [34]. Тож використовуючи досвід карабаського конфлікту, потрібно враховувати те, що відсутність переговорів та небажання компромісу може вилитись в ескалацію бойових дій. Крім того, як зазначає Лінч, неврегулювання конфлікту загрожує загальному перехідному процесу, який здійснюють нові незалежні держави [40].

Міжнародне дипломатичне визнання

Жодна з країн ООН не визнає Нагірно-Карабаську Республіку. Відповідно до резолюцій ООН, територія Нагірного Карабаху визнається такою, що окупували вірменські сили [37]. США називає її «сепаратистським регіоном» Азербайджану, а сам Азербайджан вважає її своєю суверенною територією.

Нагірно-Карабаська Республіка є членом неформального об'єднання державоподібних утворень – Співдружність невизнаних держав, до складу якого входить Абхазія, Гагаузія, Південна Осетія та ПМР.

Мінська група ОБСЄ не розглядає Нагірний Карабах як рівноправну сторону в переговорному процесі врегулювання карабаського конфлікту, вважаючи такими Вірменію і Азербайджан. Хоча на початковому етапі, представники Нагірно-Карабаської Республіки брали участь в переговорах [38].

У вересні 2014 року парламент Країни басків (автономії на півночі Іспанії) визнав право Нагірного Карабаху на самовизначення [39]. У 2012-2014 роках сім штатів США прийняли резолюції із закликом до президента і Конгресу США визнати незалежність Нагірного Карабаху як території, що населена переважно етнічними вірменами [38].

У жовтні 2012 року право народу Нагірного Карабаху на самовизначення визнав один з найбільших австралійських штатів – Новий Південний Уельс, закликавши владу Австралії визнати Карабах незалежною державою [38].

Вірменія офіційно не визнає Нагірно-Карабаської Республіки. Однією з причин може бути те, що у випадку, якщо вона визнає незалежність Республіки, країна втратить мандат на проведення переговорів по питаннях врегулювання карабаського конфлікту.

2.3 Республіка Сербська країна

Характер конфлікту

Характер конфлікту на території колишньої самопроголошеної Республіки Сербська Країна трактується як міжрелігійне та міжнаціональне зіткнення між православними сербами та католиками хорватами.

Хорвати та серби визначали національну ідентичність за допомогою своїх релігійних переконань та належності до релігійної громади. Девід Макдональд стверджує, що націоналістичні погляди хорватів та сербів виникли, ґрунтуючись на моральній та духовній легітимності, які їм надавала їх Церква. Таким чином нації самовизначалися за допомогою історичних релігійних характеристик [49].

Для православних сербів, хорватський католицизм ототожнювався з такими негативними рисами як нетерпимість та прагнення навернути інших в свою віру. Натомість хорвати зображували сербське населення як менш толерантне, недемократичне та неосвічене. Таким чином конструювалися міфи, на ґрунті яких і відбувалися протистояння між сербами та хорватами [49].

Крім того, міфи посилювали і історичні претензії, що базувалися на геноциді сербів під час Другої світової війни [51].

Побоювання щодо відновлення переслідувань сербів відновилися, коли Хорватія вийшла зі складу Соціалістичної Федеративної Республіки Югославія (СФРЮ) в 1991 році. На той момент на її території проживали близько 12% сербів [48]. Після виходу із СФРЮ, Хорватія почала впроваджувати націоналістичну політику: запроваджувалася нова символіка Хорватії, яку серби пов'язували із сербським геноцидом у Другій світовій війні, сербів звільняли з ключових державних посад, з правоохоронних органів та з посад керівників

підприємств, з Конституції було вилучено спеціальний статус сербів, і впроваджено новий – статус національної меншини [52].

У зв'язку з цим, серби побачили в діях хорватської влади загрозу повторення гонінь на національній основі. Тож регіони із сербською більшістю оголосили про свою незалежність від уряду Хорватії. Вони утворили два політичні блоки: Сербську автономну область Країна та САО Східна Славонія, Бараня і Західний Срем, що пізніше об'єдналися в Республіку Сербська Країна.

Спроба відокремлення меншини хорватських сербів від Хорватії спричинила перехід до жорстокого конфлікту. Сербі апелювали до того, що колишня СФРЮ була союзом народів, а не попередніх держав, і тому її конституційні народи мали правом на самовизначення, і воно не повинно залежати від республік як територіально-адміністративних одиниць [53].

Хорватія наголошувала на тому, що території з переважанням сербської меншини розташовані на кордоні не з Сербією, а з Боснією і Герцеговиною. До того ж близько 20 % хорватських сербів народилися за межами Хорватії і приїхали сюди пізніше, тому вважати хорватських сербів типовою національною меншиною, яка має право на самовизначення є помилковим [47]. Також Хорватія апелювала до того, що серби, як національна меншина не мають права на від'єднання від території держави. В одній із заяв МЗС Хорватії можна побачити таке пояснення: «вони (хорватські серби) можуть претендувати лише на захист своїх прав, адже міжреспубліканські кордони склалися історично і підіймати питання про їх зміну є безпідставним рішенням» [54].

Залучення до конфлікту міжнародних акторів

Світова спільнота з пересторогою ставилася до наростання конфлікту в Хорватії. ЄС характеризувала ці події як «конституційну кризу, яка виникла в результаті руху суспільства Югославії в демократичному напрямку». Висловлюючи зацікавлення в тому, аби СФРЮ зберегла територіальну цілісність, ЄС виступали як проти утворення незалежної Хорватії, так і проти державоподібного утворення хорватських сербів на її території. В 1991 році ЄС відправила спостерігачів до Хорватії, які визнали необхідність залучення

міжнародної спільноти до врегулювання ситуації. Була організована Миротворча конференція, метою якої було перетворити колишню СФРЮ на конфедерацію та таким чином ліквідувати конфлікти на Балканах, включно з хорватським. [47] Проте, прагнення зберегти СФРЮ не увінчалися успіхом, адже міжнародні організації не змогли виробити спільну позицію щодо розв'язання конфлікту.

Тому ЄС в 1992 році визнали незалежність Хорватії та її право на територіальну цілісність [55]. У зв'язку з визнанням Хорватії, ООН прийняло рішення про проведення миротворчої операції, яка мала забезпечити контроль за припиненням вогню. Всього миротворчих місій було три, вони зафіксували лінію розмежування хорватських військ та військ РСК, припинили збройне протистояння, відновили хорватське управління. Проте, повернути територію миротворчим силам не вдалося, так як міжнародного мандата для повернення Хорватії окупованих територій не було.

Щодо Росії, то російська сторона нелегально постачала зброю сторонам конфлікту. Також є відомості про російського генерала, якого звинуватили у співпраці з хорватськими сербами. Він продавав паливо державоподібному утворенню Республіка Сербська Країна та займався контрабандою зброї з Сербії в РСК. Крім цього, були випадки, коли Іран постачав зброю Хорватії під виглядом гуманітарної допомоги. Також Російська Федерація ініціювала санкції проти Хорватії у Раді Безпеки у відповідь на обстріли хорватських сербів [47].

Рада Безпеки ООН випускала резолюції у відповідь на порушення з боку як міжнародних акторів, так і сторін хорватського конфлікту, виражаючи свою «стурбованість діями» [56].

На початку конфлікту Хорватія забезпечила собі підтримку хорватської діаспори в Штатах та уряду США. За сприяння Америки Хорватія повернула більшу частину своїх територій, відновлюючи бойові дії, які припинилися на момент введення миротворчого контингенту. Штати забезпечили матеріально технічне обладнання для проведення військових операцій хорватських сил «Блискавка» та «Буря».

Республіка Сербія надавала постійну підтримку хорватським сербам під час конфлікту з Хорватією. Сербія забезпечувала РСК військовою, фінансовою підтримкою та постачала зброю. Про це на Міжнародному трибуналі зазначав колишній президент РСК. Також, згідно з його свідченнями, РСК економічно та фінансово залежала від Сербії. Також він засвідчив, що президент Сербії – Мілошевич, контролював армію Сербської Країни через командування сербської поліції [60].

Хорватський конфлікт з початку свого розвитку використовувався Республікою Сербія та її урядом, для реалізації плану збереження Югославії із домінуванням Сербії. Але після обстрілу РСК Загреба, Республіка засудила дії хорватських сербів. [47]. Також Сербія приймала в себе біженців та військових злочинців із РСК після військових операцій хорватських сил «Блискавка» та «Буря».

Способи врегулювання

З трьох місій ООН вдалою вважається лише остання третя місія. Її мандат тривав 2 роки. Впродовж першого року відбувалася демілітаризація, коли вивозили все важке озброєння. Після повернення контролю над кордоном в населення почали викупляти зброю. Наступним етапом було повернення біженців, які покинули територію під час окупації. В будинка, що раніше належали хорватським сербам оселилися люди, що прийшли на цю територію після окупації, тож їх вирішили виселити в інші регіони Хорватії. А біженцям у власність повернули їх власні домівки.

Також було запроваджено перехідну поліцію, яка проводила патрулювання. Група складалася з трьох осіб: по представнику від сербів, хорватів та місії ООН. Крім цього, було ухвалено Закон про конвалідацію, тобто усі події, які відбувалися в окупаційний час і всі документи, видані окупаційною владою визнавалися дійсними. Було ухвалено Закон про прощення. Цей закон дозволяє всім, хто був мобілізований, мав в руках зброю, але не вбивав, отримати прощення, хоча довести невинуватість чи навпаки – здійснення злочину, було фактично неможливо [47].

Окрім мирного врегулювання конфлікту за допомогою миротворчих сил, Хорватія провела дві військові операції для повернення окупованих РСК територій. Внаслідок військових операцій «Блискавка» та «Буря» хорватське військове командування здобуло контроль над всією територією РСК. Таким чином було відновлено територіальну цілісність країни. Успішність операцій забезпечили наступні фактори: згода США на проведення повномасштабної військової операції проти державоподібного утворення Сербської Країни, самоусунення Республіки Сербії від допомоги РСК, попередні військові реформи Хорватії, ефективний план військової операції та неспроможність РСК до оборони.

Після операцій «Блискавка» та «Буря», Хорватія стала практично етнічно однорідною державою, де хорватське населення складало близько 90% [58].

Не дивлячись на успішність повернення територій, ці операції викликали масштабну втечу біженців з окупованої території (близько 78% населення РСК) та засудження міжнародною спільнотою. Під час масової втечі біженців було зафіксовані численні порушення прав людини із хорватської сторони стосовно сербського населення. Сербія у відповідь на ці військові операції, подала позов до Гаазького суду зі звинуваченнями Хорватії у геноциді та етнічних чистках, проте, суд цей позов відхилив [59].

Міжнародне дипломатичне визнання

За час свого існування державоподібне утворення Республіка Сербська Країна не здобуло міжнародного визнання від жодної країни чи державоподібного утворення. Хоча Правління Республіки Сербська Країна, яке зараз знаходиться у вигнанні, визнало незалежність Абхазії та Південної Осетії, покликаючись на схожість ситуацій із РСК [61].

Хоча Республіка Сербська Країна не визнавалася де-юре жодною країною чи міжнародною організацією, проте, отримала підтримку з боку союзників – Республіки Сербія та Росії.

Отже, сербсько-хорватський конфлікт в Хорватії ґрунтувався на релігійній та етнічній основі, де з одного боку були православні серби, а з іншого католики

хорвати. Загострення відносин відбулося після кроків нової хорватської влади, які були спрямовані на зміну суспільства та державного устрою. Ці кроки не задовільнили хорватських сербів, адже внаслідок змін, їх статус державотворчої нації змінився на статус національної меншини.

В результаті перетину інтересів обох націй, відбувся жорстокий та тривалий конфлікт. Направлені у зони конфлікту миротворчі сили не змогли забезпечити мирне співіснування, тож Хорватія, незадоволена діями миротворчих сил та за сприяння США відновила воєнні дії і повернула більшу частину втрачених територій унаслідок проведення військових операцій.

Одним із головних наслідків війни стало відновлення територіальної цілісності Хорватії та вагоме зменшення кількості сербів на її території.

2.4 Республіка Косово

Характер конфлікту

Конфлікт в Косово між албанцями та сербами має етнічний характер. Хоча дослідники виділяють також інші аспекти, що вплинули на розвиток протиріч. До них відносять історію, релігію, культуру та мову кожного з двох етносів [62]. В наративах сербів Косово описується як «колиска сербської державності», що пов'язана з розвитком православ'я, так як там знаходиться велика кількість православних монастирів. Етнічні албанці наполягають на тому, що вони прожили на території Косово довше, ніж серби, а отже можуть вважатися корінним населенням [63]. Косовські албанці наголошували на тому, що мають право нації на самовизначення, так як вони є окремим від сербів народом, який сповідує іншу релігію, говорить іншою мовою та має відмінну від сербської культуру та традиції [64].

Обидві сторони використовують історію, апелюючи до минулого, санкціонуючи таким чином своє право на контроль над регіоном та виправдовуючи всі дії для забезпечення контролю.

З 1974 року Косово мав статус автономії в складі СФРЮ з відповідними правами, за винятком права на від'єднання. Автономія отримала власну

конституцію, законодавство, органи влади, представництво в союзних органах, та можливість створювати албанські середні і вищі навчальні заклади. До того ж албанська мова була визнана однією з державних. В 1980-х роках через економічну кризу СФРЮ, в Косово зростало безробіття та знижувався життєвий рівень. Безробіття спровокувало відтік албанців на Захід, де в той час виникла албанська діаспора. В діаспорі поширювалися ідеї про гноблення албанців сербами, що також вплинуло на загострення міжетнічного конфлікту [66].

Крім того, важливу роль зіграв релігійний чинник. Ісламська революція 1979 року в Ірані посилювала релігійні настрої серед населення косовських албанців, які були мусульманами. Таким чином релігія була одним з факторів, що стимулював конфлікт ідентифікації між албанцями мусульманами та православними християнами сербами [67].

Тож, незадоволені своїм становищем, косовські албанці почали вимагати надати Косово статус республіки та рівності з іншими республіками, оскільки в правовому відношенні це давало можливість виходу із складу СФРЮ. Наслідком цього стало запровадження сербським президентом Мілошевичем програми централізації Косово, яка включала скасування політичних інститутів Косово, масові звільнення албанців з державних посад, зміну освітньої системи і запровадженням в ній сербських елементів. Така політика призвела до скасування статусу автономії та позбавлення можливості здійснювати право внутрішнього самовизначення. Протести косовських албанців проти таких змін жорстоко придушувалися сербською стороною з використанням військової сили.

У відповідь на такі дії сербської влади, Косово проголосило про свою незалежність, створення власних державних органів та статус республіки, яка є рівноправною з Сербською Республікою [65]. Такі дії були нелегітимними з погляду на сербську Конституцію, тож наслідком стало введення військ Сербії в Косово та посилення загонів поліції. Поступово ситуація загострювалася, але Сербія ігнорувала всі вимоги косовських албанців, дотримуючись позиції про територіальну цілісність країни. Настрої про незалежність Косово

поширювалися серед косовських албанців, що призвело до зародження албанського ненасильницького руху опору, який поступово радикалізувався і зрештою вилився у партизанську війну та розгортання масштабного конфлікту. Рівень насилля зростав з обох сторін, Сербія проводила військові операції в ході яких влаштовувала етнічні чистки [69].

Отже, характер виникнення конфлікту в Косово можна пояснити через етнічні розбіжності та утиски національної меншини. Крім цього, варто врахувати думку Томаса Лоуренса, який зазначав, що Балкани є сприятливим середовищем для розвитку націоналізму. Міжнаціональні конфлікти виникають на основі територіальних суперечок, пригнічення національних меншин, різниці в рівнях життя та представленнях в органах державної влади. А на Балканах проживало безліч національностей, поділ території між якими не завжди враховував історичні аспекти проживання населення та розбіжності в мові, культурі, традиціях [68].

Залучення до конфлікту міжнародних акторів

В 1998 році відбулася ескалація конфлікту, внаслідок якої більше 230 000 албанських біженців були вимушені покинути свої домівки. У відповідь на це міжнародна спільнота почала докладати зусиль для врегулювання ситуації. Переговори проводилися з обома сторонами конфлікту за участі США та Росії, в результаті переговорів був підписаний договір про припинення бойових дій. Але цей договір був неефективним, обстріли та етнічні чистки між сторонами конфлікту продовжувалися.

Через провал мирних переговорів та у відповідь на різню албанців в місті Рачак в 1999, НАТО провело військову операцію на території колишнього СФРЮ.

В свою чергу, сили Сербії та СФРЮ витіснили сотні тисяч албанців в Албанію, Македонію та Чорногорію, що значно збільшило потік біженців. Кампанія бомбардувань НАТО тривала 11 тижнів і врешті поширилася на Белград, де завдала значної шкоди сербській інфраструктурі. У червні НАТО та СФРЮ підписали мирну угоду, відповідно до якої мало відбутися виведення

військ та повернення етнічних албанців на територію Косово. Після цього сторони погодилися на введення в Косово військового контингенту НАТО [71].

В 1999 році ООН прийняла резолюцію, яка хоч і гарантувала територіальну цілісність СФРЮ, але запроваджувала розгортання в Косово під егідою ООН міжнародних сил безпеки. Політична роль була довірена Місії ООН по Косово та іншим неурядовим організаціям під керівництвом ООН. Таким чином Косово було виведено з юрисдикції Сербії та перейшло під адміністрацію ООН [70].

З 1999 року відбувалася інтернаціоналізація косовського конфлікту, коли до переговорів щодо врегулювання залучилася Міжнародна контактна група, яка складалася із США, Росії, Великобританії, Франції, Німеччини та Італії [71].

Способи врегулювання

Основним фактором, який забезпечив припинення конфлікту в Косово стало бомбардування військами НАТО по військових об'єктах та інфраструктурі на території СФРЮ, зокрема, у Сербії.

Також з 1999 року по теперішній час в Косово триває стабілізаційна місія під егідою НАТО – KFOR (Міжнародні сили з підтримки миру в Косово). Вона не допускає поновлення бойових дій, забезпечує демілітаризацію військ Косово, створює умови для повернення біженців, здійснює нагляд за розмінуванням, контролює прикордонні території. Ця місія буде продовжуватися, поки міжнародна цивільна присутність не зможе взяти на себе відповідальність за виконання вище перелічених завдань [72].

В 1999 року була запроваджена ще одна тимчасова місія ООН у Косово – UNMIK. Внаслідок цієї місії була створена тимчасова цивільна адміністрація, яка виконувала найважливіші адміністративні функції та послуги. Вона відповідала за стан охорони здоров'я в Косово, банківську систему та фінанси, пошту й зв'язок та забезпечення правопорядку [72]. З 2019 року Косово припинило комунікацію з UNMIK [72].

З моменту проголошення незалежності Косово в 2008 році, повноваження місії UNMIK поступово скоротилися та перейшли до Сил законності, правопорядку та жандармерії ЄС у Косові, які становлять місію ЄС – EULEX.

Роль цієї місії полягала в розвитку інститутів верховенства права на території Косово [72].

До грудня 2018 року EULEX мала мандат на виконання таких цілей: моніторинг, наставництво та консультативні цілі, надання підтримки інститутам верховенства права в Косово – зокрема поліції, судовій сфері та митній службі. Також вона мала забезпечувати діалог між Сербією та Косово. Діяльність цієї місії піддавалася критиці через звинувачення у співпраці з Сербією, та надто широким мандатом повноважень [74].

З 2019 року роль EULEX значно зменшилась, оскільки інститути верховенства права в Косово розвивалися та брали на себе більше обов'язків. EULEX фактично припинила свої виконавчі функції в судовій системі Косово, передаючи місцевим органам влади всі матеріали справ. Станом на 2020 рік, місія реалізує свій мандат через відстеження окремих справ, судових процесів та продовження забезпечення нормалізації відносин між Сербією та Косово [72].

Міжнародне визнання

Станом на 2020 рік незалежність Косово визнали 97 держав-членів ООН. Процес визнання почався з 2008 року від проголошення незалежності Косово. Проте, країна все ще вважається лише частково визнаною. Для того, аби отримати статус повністю визнаної держави необхідним є визнання держави-метрополії – Сербії. Лише після цього, у Косово буде можливість стати членом міжнародного співтовариства, вступити до ООН та інших міжнародних організацій [76].

Крім цього, Косово є членом Міжнародного валютного фонду, Світового Банку та організації Європейського банку реконструкції та розвитку. Міжнародний олімпійський комітет теж визнав незалежність Косово. Також було підписано договори про зону вільної торгівлі з Албанією, Північною Македонією, Хорватією, Боснією та Герцеговиною [75].

РОЗДІЛ 3 ВИОКРЕМЛЕННЯ СЦЕНАРІЇВ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИСТОЯННЯ НА ДОНБАСІ

3.1 Характеристика протистояння на Донбасі

У «Воєнній доктрині України» для характеристики однієї із сторін війни на Донбасі наводяться терміни «незаконні збройні формування» та «терористичні угруповання» [77]. Відповідно до цього, конфлікт в Донецькій та Луганській областях класифікують як терористичну загрозу [86] [87]. Проте, питання полягає в тому чи дійсно збройні формування на Сході можуть відноситися до терористичних угруповань.

У книзі «The Counterterrorism Handbook» ми можемо побачити узагальнені елементи терористичної діяльності [78]:

1. Використання насильства з метою вплинути на уряд;
2. Вибір цілей та жертв, які можуть забезпечити максимальне висвітлення у ЗМІ;
3. Використання атак, які не були чимось чи кимось спровокованими;
4. Використання стратегій, що забезпечують максимальний публічний розголос при мінімальному ризику для терористичної групи;
5. Використання «елементу несподіванки» в атаках;
6. Погрози, переслідування та насильство, які створюють атмосферу страху;
7. Обрання жінок і дітей як ціль для атаки, аби створити атмосферу страху;
8. Пропаганда використовується для максимізації наслідків насильства;
9. Злочинна діяльність як першопричина участі;
10. Лояльність по відношенню до себе або споріднених груп.

На нашу думку, ідентифікація збройних формувань на Сході України як терористів є упередженою. Варто погодитись, що в деяких аспектах тактика терористичних організацій схожа із діяльністю бойовиків на Донбасі. Проте,

основні цілі кардинально відрізняються. На відміну від терористичних організацій, угруповання на Сході не ставлять за першочергову ціль створення атмосфери страху серед місцевих жителів. Вони, за допомогою пропагандистських матеріалів намагаються, навпаки, завоювати прихильність цивільного населення. Така діяльність, згідно з Больцом, Дудонісом та Шульцом, притаманна інсургентському руху, який за мету ставить створення позитивного образу серед людей, аби в майбутньому в них була підтримка і ресурс для мобілізації симпатиків, а не терористичному [78].

Крім того, більшість атак бойовиків спрямовані на українські регулярні війська, що також відрізняє їх від терористичних угруповань. Терористи переважно обирають цивільне населення як ціль для нападу.

При розрізненні терористичної та інсургентської діяльності Девід Рапопорт схиляється до думки, що терористи, при вчиненні насильницьких дій, маніпулюють реакцією суспільства на ці дії, оскільки розуміють, що такі дії є незаконними. В свою чергу інсургенти використовують тактику «вдарити і зникнути», аби поступово знесилити супротивника [79].

У своїй статті Алекс Шмідт навів приклад розрізнення терористів та інсургентів, який сформував Аріель Мерарі [80]. Перше, що їх розрізняє – це розмір бойової одиниці: у членів інсургентського руху він середній (взводи, роти, батальйони), а у терористів – малий (менше, ніж 10 осіб). Ми можемо стверджувати, що структура збройних формувань на території проведення ООС складається із різних об'єднань, формувань, в тому числі російських «військовослужбовців-добровольців» і налічує за різними даними 35 000 – 40 000 тис. осіб [81] [82].

Наступним розрізненням є зброя: інсургенти переважно мають у своєму розпорядженні легку зброю піхотного типу та артилерійські знаряддя, у терористів – ручні пістолети, ручні гранати, автомати та спеціальна зброя (бомби для автомобілів, бомби дистанційного керування, бомби барометричного тиску). Наявність зброї, притаманної інсургентам, у збройних формувань на Сході була неодноразово підтверджена, та, окрім вищенаведених прикладів, у

розпорядження бойовиків є зенітно-ракетні комплекси, вогнеметні системи та інші зразки важкої техніки, що перебувають на озброєнні російської армії [83-85].

Також терористів та інсургентів розрізняють за впливом на супротивника: у членів інсургентського руху – це переважно фізичне знищення ворога, терористи ж користуються тактикою психологічного насилля. Можна стверджувати, що терористичні угруповання також використовують фізичне знищення ворога. Проте, варто взяти до уваги те, що вони, апелюючи до певного уряду чи держави, скеровують свої атаки на цивільне населення. Таким чином психологічний вплив (насилля) направлене безпосередньо на уряд.

Інсургентські сили, так само як і збройні формування на Донбасі, мають під своїм контролем певні території, а терористичні організації, переважно, – ні. Крім того, терористи не носять уніформу, інсургенти – носять. Як приклад, бойовики «ЛНР» та «ДНР» на більшості фото й відео фігурують у старих російських камуфляжах «Флора» (ВСП-98) або ж «Горка» [86].

Ще одним розрізненням є визначена зона ведення бойових дій. Для інсургентів бойові дії обмежуються країною, на території якої виник конфлікт. На противагу цьому, для терористів немає чітко окреслених зон, вони здійснюють свою діяльність по всьому світу. У випадку збройних формувань на Сході України, бойові дії обмежені зоною проведення ООС.

У своїй статті Іван Гомза наголошує на тому, що використання терміну «інсургенція» при характеристиці конфлікту в Україні є найбільш доцільним, зважаючи, зокрема, на локалізацію бойових дій. Це пов'язано з тим, що інсургентський рух «...територіально обмежений; його лідери мобілізують ресурси на локальному рівні; зіткнення та жертви трапляються переважно в окремому регіоні...» [87]. Вищеописані характеристики ми можемо застосувати і до сучасної ситуації в Україні, адже конфлікт на Сході є локалізованим і не виходить за межі ведення бойових дій.

До того ж Гомза зазначає, що хоч збройний конфлікт має певний вплив на країну, але не впливає на всі її політичні процеси. І якщо держава здатна

стримувати збройну загрозу на зазначеній території, при цьому перешкоджаючи збройним формуванням мобілізувати ресурси на іншій території країни, яка не є втягнутою в конфлікт, то за таких умов ми можемо називати загрозу інсургентською [87].

Також інсургентський рух, на відміну від терористичної організації, характеризує те, що інсургенти використовують мінімальний рівень невдоволення населення, аби загострити конфлікт з урядом. В даному випадку це невдоволення діє як каталізатор повстання без свідомої побудови масової політичної підтримки [88]. Подібну ситуацію ми бачимо на Сході, коли тільки починав загострюватися конфлікт. Населення було невдоволене на початку «мовним питанням», а в подальшому це переросло в більш масштабні протести та підтримку збройних формувань, що використовували настрої суспільства як виправдання для своїх дій.

На нашу думку, конфлікт на Сході України доцільніше визначати як «інсургенцію», а не «діяльність терористичних угруповань». Чітке визначення характеру бойових дій дозволить підібрати оптимальний сценарій для врегулювання конфлікту.

Ще однією відмінністю інсургентського руху від терористичної організації також є те, що він може бути визнаний міжнародною спільнотою у випадку дотримання встановлених норм. Одним з елементів «визнання» самопроголошених «ДНР» та «ЛНР» можна вважати присутність лідерів «республік» Олександра Захарченко та Ігоря Плотницького під час підписання Мінського протоколу в 2014 році [89] [90]. Проте, варто зазначити, що їх присутність не означала повного визнання «народних республік», лише закріплювала «особливий статус» у складі України [91] [92].

Отже, можемо зробити висновок, що конфлікт на Донбасі є унікальним і застосування методів врегулювання, які використовувалися для деескалації конфліктів в Придністров'ї, Нагірному Карабасі, Сербській Країні та Косово є недоцільним, так як ситуація на Сході України має суттєві відмінності. Зважаючи на це, виникає необхідність створення власних сценаріїв розвитку

ситуації на Донбасі для передбачення перспектив врегулювання та побудови оптимальної стратегії дій.

Проте, сценарії врегулювання ситуації в Україні, мають спільні риси із кроками, які використовувалися для деескалації конфліктів в Косово, Придністров'ї, Нагірному Карабасі та Сербській Країні, тому ми вирішили використовувати їх досвід для передбачення можливих наслідків впровадження певних сценаріїв.

3.2 Сценарій 1 «Збереження статусу-кво»

Перший сценарій, який ми обрали для опису – «Збереження статусу-кво». Ґрунтуючись на оцінках експертів, цей сценарій є найбільш імовірним в сучасних реаліях, хоч і не надто бажаним. Відповідно до нього, в найближчі роки не передбачається особливих зрушень у переговорах між сторонами конфлікту. На цьому сценарії акцентували увагу аналітики Центру «Нова Європа», вони наголосили на тому, що за його розвитку можливим є перехід в інші сценарії: починаючи від повномасштабного російського наступу до заморожування конфлікту.

Загальна характеристика

Відповідно до першого сценарію, бойові дії на фронті не припиняються. Час від часу можливі загострення, обстріли ділянок розведення, які призводять до жертв з обох сторін. Через порушення режиму припинення вогню неможливим залишається відведення важкої техніки. Також через продовження обстрілів, може відбутися зрив програми розмінування, який був затверджений на зустрічі «Нормандської четвірки» в Парижі.

Питання щодо проведення виборів на території ОРДЛО видається малоімовірним, так як у випадку збереження ситуації в статусі-кво, умови за якими українська сторона може дозволити вибори, виконані не будуть. Адже за цього сценарію не передбачається ситуації, що іноземні формування будуть виведені з території Донбасу, а Україна отримає повний контроль над кордоном.

Тож відповідно до заяв Офісу президента, без виконання всіх вимог безпеки, Україна не дозволить проведення виборів на території ОРДЛО [93].

Реакція українського суспільства

Не дивлячись на те, що припинення війни на території Донбасу залишається одним з основних пріоритетів українців, відповідно до результатів опитування Соціологічної групи «Рейтинг», 73% опитаних громадян готові йти на компроміси заради збереження миру, і лише 16% дотримуються позиції про силове врегулювання конфлікту. А відповідно до «Оцінки соціально-політичних настроїв населення України за лютий 2020» збереження поточного статусу чи заморожування конфлікту сприймається нейтрально, так як лише 19% стверджують, що це цілковита поразка з боку української влади, а близько 44% населення не має однозначної відповіді [95].

З цього можна зробити висновок, що суспільство певною мірою адаптувалося до ситуації на Сході і «втомилося від війни». Але з часом, українська армія може отримувати все менше підтримки від суспільства, оскільки ця «втома» зростатиме.

І не дивлячись на те, що заходи, які впроваджує влада, зокрема в межах Тристоронньої контактної групи, оцінюються схвально, в подальшому розвитку ситуації, в суспільстві може акумулюватися думка про недієздатність влади. Воно сприйматиме продовження невизначеності ситуації як неспроможність уряду до врегулювання конфлікту та неготовність виконати передвиборчі обіцянки. Як приклад, можна навести протести минулого року проти узгодження «формули Штайнмайєра» та проти розведення військ на Донбасі. Через це відбудеться зниження довіри до влади, чим можуть користуватися «опозиційні» політичні сили, апелюючи до того, що ситуація на Сході залишається неврегульованою.

Реакція РФ

На засіданнях Тристоронньої контактної групи Росія може погоджуватись на утвердження нових списків, що стосуються звільнення утримуваних осіб з

обох боків. Проте, вона так і не визнаватиме себе стороною конфлікту, наполягаючи на прямих переговорах із сепаратистами.

Загалом, для Росії збереження ситуації на Донбасі в статусі-кво є вигідним в плані розхитування ситуації в Україні. Вона може використовувати Донбас за аналогією з Придністров'ям в Молдові: коли через борги Придністровської Республіки та її відносини з РФ, у Росії з'явилися вагомі важелі впливу на Молдову.

Реакція Європи та США

Відповідно до Річної національної програми на 2020 рік, Україна буде продовжувати діяльність, яка спрямована на збереження міжнародного консенсусу щодо надання підтримки Україні та продовження санкційного тиску на Російську Федерацію [94]. Це означає, що співпраця в рамках «нормандського» формату та Тристоронньої контактної групи не припинятиметься. Захід буде наполягати на посиленні міжнародного моніторингу ситуації у сфері захисту прав людини на тимчасово окупованих територіях та засуджуватиме всі спроби порушення режиму тиші та їх наслідки.

Проте, через відсутність вагомих зрушень в зоні конфлікту, міжнародна спільнота може менше фокусуватися на проблемі України, посилюючи свою увагу на інші конфлікти в світі. Це частково підтверджує і той факт, що відповідно до рейтингу Міжнародної кризової групи, які визначили ТОП-10 збройних конфліктів у 2020 році, яким варто приділити увагу, Україна посіла останнє місце, не дивлячись на 13 тисяч загиблих осіб [96].

Відповідно до сценарію «Збереження статусу-кво», масштабних дій на фронті не відбудуватиметься, а отже статус Росії як агресора буде послаблюватися в сприйнятті міжнародної спільноти, що призведе до пом'якшення санкційного режиму проти РФ.

Також залишатиметься відкритим питання щодо продовження співпраці з США, враховуючи внутрішні політичні процеси та масові протести, які станом на кінець травня 2020 року дестабілізують ситуацію в Штатах. Крім того, результат майбутніх президентських виборів може вплинути на стратегічний

союз України та Америки, зважаючи на оприлюднення записів телефонних розмов попереднього президента України Петра Порошенка і колишнього віцепрезидента США Джо Байдена, який буде суперником чинного президента Дональда Трампа.

Переваги

Більшість аналітиків сходяться на думці, що перевагою розвитку конфлікту на Сході за сценарієм «Збереження статусу-кво» буде певна передбачуваність сторін конфлікту. У зв'язку з цим варіант стрімкої деескалації ситуації є малоімовірним.

Збереження невизначеності конфлікту дозволить відтермінувати питання, що пов'язані з реінтеграцією Донбасу та її фінансовим забезпеченням. Це, в свою чергу, дасть Україні змогу зосередитись на внутрішніх реформах та покращити стан військово-оборонного комплексу.

Загрози

Через відсутність дієвих кроків у питаннях стабілізації ситуації та забезпечення економічної активності, на Донбасі може зрости рівень злочинності, внаслідок чого мешканці регіону виїжджатимуть до Російської Федерації або інших областей України. Через це у мігрантів виникатимуть соціальні та фінансові проблеми, які можна було спостерігати на початкових етапах війни на Сході.

Крім того, через збереження невизначеності ситуації на Донбасі, конфлікт може трансформуватися в заморожений стан, він буде затяжним та триватиме протягом багатьох років як в Придністров'ї чи Нагірному Карабасі, а постійне фінансування військових дій матиме негативний вплив на економіку України.

Також загрозою збереження статусу-кво на Донбасі є те, що чим довше конфлікт буде залишатися в невизначеному стані, тим складніше буде проходити реінтеграція регіону. Економічна ситуація на сході з часом лише погіршуватиметься, а отже її врегулювання з кожним роком потребуватиме все більше коштів, що безумовно шкодитиме бюджету України.

3.3 Сценарій 2 «Введення миротворчої місії»

Другий сценарій, який ми обрали – «Введення миротворчої місії». Серед опитаних експертів дослідження Центру «Нова Європа», цей сценарій є найбільш бажаним, крім того, він найчастіше фігурує в опитуваннях різних дослідницьких центрів, що свідчить про його підтримку в суспільстві. Відповідно до опитування Фонду «Демократичні ініціативи», 59% опитаних українців схвально ставляться до варіанту введення миротворчої місії на тимчасово окуповану територію [97]. А згідно з опитуванням Школи політичної аналітики НаУКМА, 57,5% респондентів частково або цілком схвалюють введення місії ООН та 49% респондентів частково або цілком схвалюють введення миротворчих сил НАТО [98].

В нашому сценарії ми не розділяємо місії ООН та НАТО, узагальнюючи їх словосполученнями миротворча місія чи миротворчі сили. Хоча варто наголосити на тому, що ставлення до контингенту ООН та НАТО відрізняється як у поглядах українського суспільства, так і в політиці Російської Федерації.

Загальна характеристика

У випадку реалізації сценарію «Введення миротворчої місії», на території ОРДЛО мають бути припинені бойові дії, шляхом введення військового контингенту миротворчих військ на неконтрольовані ділянки українсько-російського кордону. Важливою умовою є те, що у мандаті миротворчої місії мають бути чітко визначені часові рамки її проведення та етапи, аби уникнути затягування місії та безкінечного врегулювання, що можна спостерігати в Придністров'ї.

Якщо проводити аналогію із миротворчою місією в Косово, то доцільним є створення на території конфлікту в Україні тимчасової адміністрації під егідою НАТО чи ООН. Вона має взяти на себе обов'язки по роззброєнню бойових формувань та забезпечити організацію місцевих виборів на Донбасі. Всі владні функції мають перейти від структур ДНР та ЛНР до тимчасової цивільної адміністрації, яка буде виконувати найважливіші адміністративні функції та

надавати адміністративні послуги, натомість самопроголошені республіки повинні бути ліквідовані.

В Косово подібна адміністрація відповідала за стан охорони здоров'я, банківську систему та фінанси, пошту й зв'язок та забезпечення правопорядку. Тож буде доречно, аби на початковому етапі реінтеграції Донбасу ці обов'язки перейшли до миротворчої місії, а з часом їх на себе переберуть нові органи місцевого самоврядування, які діятимуть у правовій базі України та під її суверенітетом.

Також беручи до уваги реінтеграцію територій Сербської Країни в Хорватії та досвід стабілізаційної місії в Косово, варто наголосити на питанні амністії бойовиків. Для забезпечення реінтеграції колишніх окупованих територій, Хорватія видала закон, який передбачав амністію від кримінального переслідування та судового розгляду за злочинні діяння, вчинені під час війни. Це дозволило зменшити напругу серед населення колишньої Сербської Країни. В Косово діяв Спеціальний суд, який займався справами, що пов'язані з воєнними злочинами.

Імовірно, у разі введення миротворчої місії на територію Донбасу, керівництво місії закликатиме сторони конфлікту погодитися на широку амністію з метою врегулювання конфлікту. Зважаючи на те, що в жителів окупованих територій є певний брак довіри до української влади і української судової системи, то оптимальним варіантом буде створення окремого органу за участю міжнародних правозахисних організацій, який розглядатиме справи, які пов'язані із застосуванням амністії.

Реакція українського суспільства

У зв'язку із введенням миротворчої місії, довіра до української влади та переговорного процесу в суспільстві може підвищитись. Адже це означатиме виконання однієї із передвиборчих обіцянок про припинення вогню та мир на Донбасі.

Створення тимчасової адміністрації не має викликати різко негативних настроїв в населення, адже відповідно до опитування «Нью Імідж Маркетинг

Груп», близько 40% респондентів сприймають позитивно передачу контролю над регіоном на деякий час міжнародній місії та міжнародній адміністрації [95].

Хоча в суспільстві може виникнути невдоволення через звільнення від відповідальності бойовиків окупованих територій. Але його можна мінімізувати у випадку, якщо амністія буде не широкою і такою, що знімає відповідальність з усіх учасників конфлікту, а контрольованою спеціальним органом.

Реакція РФ

Сценарій введення миротворчого контингенту на територію Донбасу буде можливим лише в разі, якщо Російська Федерація погодиться на повноцінну миротворчу місію, тимчасову адміністрацію та ліквідацію ЛРН і ДНР.

Проте, навіть якщо РФ погодиться на введення мандату миротворчої місії, вона буде наголошувати на недопущенні миротворців НАТО, погоджуючись лише на мандат ООН. Ця ситуація схожа на питання введення миротворчої місії в Нагірному Карабасі, де в сторін конфлікту немає згоди щодо миротворчого контингенту і, зокрема, через тиск РФ. Росія зацікавлена в розміщенні лише власних миротворчих сил на території конфлікту і не погодиться на миротворчий контингент з інших країн, оскільки вважає території Донбасу сферою свого впливу.

Також Росія наголошуватиме на залученні миротворчого контингенту зі свого боку, що можна спостерігати також на прикладі Придністров'я.

Реакція Європи та США

Імовірно, що Європа після введення миротворчої місії послабить санкції, які були раніше застосовані до РФ, вказуючи на готовність Росії сприяти миру і наголошуючи на поступках, на які вона погодилась.

Після введення місії, Захід менше уваги приділятиме врегулюванню ситуації в Україні, що пов'язано із значною деескалацією конфлікту.

Зважаючи на те, що станом на 2020 рік Україна далеко не єдина країна з гострим конфліктом, пріоритет введення миротворчої місії може перейти до іншої території збройного протистояння. Цю тезу можна підтвердити звітом про конфлікти 2020 року, які вимагають врегулювання та зовнішнього втручання, де

Україна знаходиться на останньому місці, отже можна стверджувати, що українська ситуація не є першочерговою для міжнародної спільноти [96].

Після відставки Курта Волкера з посади спеціального представника Державного департаменту США, Україна втратила важливого союзника. До того ж після скандалу навколо тиску Дональда Трампа на українське керівництво, подальша допомога США в конфлікті залишається під питанням. Також варто наголосити, що вплив Америки може послабитися через її внутрішні проблеми, які викликані масовими протестами.

Переваги

Сценарій «Введення миротворчої місії» призведе до припинення вогню та забезпечення миру на окупованих територіях. Це дозволить почати відновлення інфраструктури, економічної та екологічної ситуації на території Донбасу.

Присутність миротворчих сил може позитивно вплинути на ставлення жителів окупованих територій до європейського вектору розвитку України, так як тривалий контакт з членами місії нівелюватиме вплив російських медіа, які поширюють інформацію про «Русский мир» та «Загнивающий Запад».

Недоліки

Існує небезпека, що мешканці окупованих територій можуть насторожено ставитися до миротворчої місії. Насамперед це пов'язано із антизахідними настроями, які поширюються через російські медіа та пресу. Місцеві жителі можуть чинити спротив миротворчим силам. Цю тезу частково підтверджує опитування Фонду «Демократичні ініціативи», відповідно до якого, лише 29% жителів підконтрольного Україні Донбасу підтримують введення миротворчої місії. До того ж ця територія знаходиться під контролем України, а отже менше піддається пропаганді російських ЗМІ, тож можна припустити, що на непідконтрольних територіях ситуація з підтримкою миротворчого контингенту буде в рази гірша.

Україні доведеться піти на значні поступки, щоб погодити з Росією компромісне рішення щодо введення миротворчого контингенту на територію

Донбасу. Також існує ймовірність, що по закінченню місії її результатом буде швидше заморожування конфлікту, а не реінтеграція окупованих територій.

Частина витрат на підготовку миротворчої місії може лягти на Україну, що завдасть значної шкоди бюджету. Тим паче після встановлення миру на окупованих територіях, постане питання про відновлення соціальних виплат населенню, що також вимагає значних коштів.

3.4 Сценарій 3 «Військова операція України»

Третій сценарій, який ми обрали для опису – «Військова операція України». Силевий метод повернення окупованих територій Донбасу часто фігурує в українських медіа. Наголошується на тому, що Хорватія, яка провела військові операції для повернення території під свій контроль, успішно впоралась з проблемою виникнення державоподібного утворення в своїй країні. Тож ми вирішили використати саме цей сценарій силового врегулювання ситуації на Сході України на противагу двом вищезгаданим.

Загальна характеристика

Відповідно до цього сценарію, військові дії на Донбасі будуть продовжуватися, їх інтенсивність зросте, що призведе до ескалації конфлікту та можливого припинення переговорного процесу через порушення Мінських домовленостей. Сценарій передбачає швидку наступальну операцію по нейтралізації незаконних формувань на окупованій території.

Реакція українського суспільства

Серед населення України може відбутися як солідаризація суспільства, так і можлива паніка та протести через ескалацію ситуації на Сході.

У випадку успішного завершення військової операції на Донбасі, українське суспільство поставиться до неї схвально. Про це можуть свідчити результати опитування, відповідно до якого близько 50% респондентів вважають військову операцію успішним сценарієм врегулювання та перемогою України, і лише 12 % вважають такий розвиток подій неприйнятним [95]. Проте, можливе

погіршення ставлення жителів ОРДЛО до української влади та зниження рівня довіри до України.

У випадку провалу операції, населення втратить довіру до влади та вимагатиме відставки уряду, що дестабілізуватиме політичну ситуацію в Україні. А враховуючи те, що після невдалого наступу та погіршення стосунків з Європою та США, країна буде не надто стабільною, цим можуть скористатися проросійські партії, які використовують загальне невдоволення для приходу до влади, позиціонуючи себе опозицією, яка не підтримувала невдалий курс минулого уряду.

Реакція РФ

У відповідь на військову операцію України, Росія може залучити регулярні підрозділи своїх збройних формувань для «захисту російськомовного населення Донбасу». До того ж у РФ з'явиться привід до виправдання своєї присутності на Сході України, що з часом може призвести до ескалації конфлікту, який охопить не лише територію Донбасу.

Росія наголошуватиме на тому, що дії України суперечать всім домовленостям, які були досягнуті в рамках нормандських переговорів та Тристоронньої контактної групи. Це дозволить їй вийти з політичної ізоляції, що призведе до послаблення санкцій та відновлення повноцінної економічної співпраці з країнами Заходу.

Також імовірно, що РФ використовуватиме ескалацію конфлікту на Донбасі для перекладання всієї відповідальності за жертви в ході бойових дій на Україну та звинувачуватиме її в агресії проти мирного населення.

Реакція Європи та США

Так як Захід наполягає на політико-дипломатичних шляхах вирішення конфлікту, подібна ескалація на Сході України та наступальна операція можуть призвести до втрати міжнародної підтримки.

Також можливим є тиск з боку Європи та США, щоб Україна не проводила повномасштабну військову операцію. А у випадку відмови України від

дипломатичного шляху вирішення проблеми, в Україну можуть припинитися поставки зброї та військового обладнання.

У зв'язку з порушенням Мінських домовленостей, інтеграція України в ЄС та НАТО зникне на певний час з порядку денного.

Переваги

Активізація бойових дій на Сході дозволить привернути увагу міжнародної спільноти до ситуації в Україні. Це може дати поштовх до перезапуску переговорного процесу на умовах, які є більш вигідними для України.

Також у випадку успішного проведення військової операції, Україна зможе почати повноцінну реінтеграцію раніше окупованих територій. До того ж в суспільстві зросте підтримка до дій уряду.

Швидка наступальна операція дозволить повернути неконтрольовані території та ліквідувати сепаратистські угруповання. В разі успіху операції, російська присутність на Донбасі зменшиться, а вплив російських наративів на місцеве населення буде менш вагомим.

Недоліки

У ході повноцінної військової операції існує можливість того, що райони її проведення будуть зруйновані та спустошені внаслідок бойових дій. Це підтверджує і досвід Хорватії, коли в ході операції «Буря» було зруйновано від 60% до 80% житла та інфраструктури.

Відновлення регіону означатиме виділення значних коштів на відбудову. А у зв'язку з тим, що міжнародна спільнота навряд підтримає дії України на Сході, то компенсувати всі руйнування доведеться за рахунок коштів з українського бюджету. Крім цього підготовка військової операції також потребує залучення значних ресурсів для закупівлі військової техніки та проведення інформаційної кампанії.

Активізація бойових дій означатиме збільшення жертв серед цивільного населення та військовослужбовців, адже військові дії відбуватимуться в міських густонаселених районах.

Одним із недоліків третього сценарію є можливість вчинення воєнних злочинів та інших грубих порушень прав людини у ході повномасштабного українського наступу, до того ж відповідальність за такі дії буде нести Україна як ініціатор операції.

Поновлення активних бойових дій, за аналогією із першими роками АТО, призведе до політичної нестабільності в Україні, економічних проблем та поляризації політичних сил та населення.

ВИСНОВКИ

1. Найбільш поширеною сферою політичного прогнозування є передбачення результатів виборів. Частина науковці наголошують на тому, що політичне прогнозування доцільно застосовувати саме у виборчих кампаніях, через специфічність інструментів прогнозування, таких як опитування та громадська думка. Проте, прогнозування може бути ефективним і в питаннях, що стосуються передбачення розвитку конфлікту. Доказом цього слугують установи, які створюють прогнози щодо міжнародних та внутрішніх конфліктів, використовуючи глобальні бази даних щодо військових протистоянь.

2. Одним з методів політичного прогнозування є метод побудови сценаріїв. Застосування цього методу пов'язане з необхідністю опису політичних ситуацій, які зазвичай розвиваються за кількома різними сценаріями. В нашій роботі ми описали досвід країн, які зіткнулися із конфліктами, які є схожими на конфлікт на Сході України. Таким чином ми змогли простежити спільні риси, динаміку конфліктів та шляхи їх врегулювання, що і допомогло в описі сценаріїв розвитку конфлікту на Донбасі.

3. «Принцип самовизначення націй» означає право нації створювати суверенну незалежну державу, вільно приєднуватися до інших держав або об'єднуватися з ними чи встановлювати будь-який інший політичний статус. А сутність «принципу територіальної цілісності» несе в собі захист території держави від зовнішніх та внутрішніх посягань. Через суперечність цих двох принципів виникають проблеми у питаннях відокремлення національних меншин, так як немає чіткого відмежування права нації на формування власної держави від сепаратизму. Для того аби не виникало дилеми при трактуванні цих принципів, питання самовизначення нації повинно здійснюватися в рамках міжнародного права, тобто необхідно визначити етнічний склад населення, що прагне відокремлення, з'ясувати чи володіє воно ознаками нації, визначити чи достатньо обумовленими є причини, які наводяться як підстава до виходу зі складу держави.

4. Показники, за якими ми характеризували державоподібні утворення:

- Характер конфлікту (визначення передумов конфлікту для розуміння того чи є він сепаратистським та чи має під собою підґрунтя права на самовизначення нації).
- Залучення до конфлікту міжнародних акторів (роль миротворчих сил, міжнародних організацій та інших країн в розвитку та врегулюванні конфлікту в самопроголошених державоподібних утвореннях).
- Способи врегулювання конфлікту (опис сценаріїв, які застосовувалися для врегулювання конфліктів на територіях державоподібних утворень).
- Міжнародне дипломатичне визнання (опис статусу державоподібного утворення серед суб'єктів міжнародних відносин).

5. Конфлікт в Придністровській Молдавській Республіці має сепаратистський характер, він виник через етнічну неоднорідність населення, нерівномірність економічного розвитку регіонів та невважену політику центрального уряду щодо етнічних меншин. Для його врегулювання була використана миротворча місія, яка з часом показала свою неефективність.

6. Конфлікт в Нагірно-Карабаській Республіці має етнічний характер та розгортається між двома країнами – Вірменією та Азербайджаном. Для його врегулювання була створена Мінська група, яка складається з країн-членів ОБСЄ, вона запропонувала план вирішення ситуації – «Мадридські принципи», які виявилися недієздатними через відсутність механізмів імплементації.

7. Конфлікт в Республіці Сербська Країна ґрунтувався на релігійній, етнічній основі та перетині інтересів двох націй – сербів та хорватів. Для врегулювання конфлікту, Хорватія, за сприяння США, провела дві військові операції та повернула більшу частину втрачених територій. Для реінтеграції регіону було запроваджено три миротворчі місії ООН, з яких вдалою була лише остання.

8. Характер конфлікту в Республіці Косово пояснюють через етнічні розбіжності між сербами та албанцями та утиски національної меншини. Для врегулювання конфлікту була запроваджена стабілізаційна місія НАТО. Також на території Косово діяли тимчасові місії, які впроваджували перехідні

адміністрації для підтримання порядку серед населення та стабілізації внутрішніх процесів.

9. Конфлікт на Донбасі є унікальним, адже характеризується наявністю інсургентського руху, тож застосування методів врегулювання, які використовувалися для деескалації конфліктів в Придністров'ї, Нагірному Карабасі, Сербській Країні та Косово є недоцільним, так як ситуація на Сході України має суттєві відмінності.

10. Сценарій «Збереження статусу-кво» передбачає, що в найближчі роки особливих зрушень у переговорах між сторонами конфлікту не буде, а бойові дії на фронті не припиняються. Час від часу можливі загострення та обстріли ділянок розведення. Відповідно до цього сценарію, масштабних дій на фронті не відбудуватиметься, а отже статус Росії як агресора буде послаблюватися в сприйнятті міжнародної спільноти, що призведе до пом'якшення санкційного режиму проти РФ.

11. Сценарій «Ведення миротворчої місії» передбачає, що на території Донбасу мають бути припинені бойові дії, шляхом введення військового контингенту миротворчих військ на неконтрольовані ділянки українсько-російського кордону. Цей сценарій призведе до припинення вогню та забезпечення миру на окупованих територіях. Це дозволить почати відновлення інфраструктури, економічної та екологічної ситуації на території Донбасу, але витрати на підготовку миротворчої місії завдадуть значної шкоди бюджету України.

12. Відповідно до сценарію «Військова операція України», військові дії на Донбасі будуть продовжуватися, їх інтенсивність зросте, що призведе до ескалації конфлікту та можливого припинення переговорного процесу через порушення Мінських домовленостей. Сценарій передбачає швидку наступальну операцію по нейтралізації незаконних формувань на окупованій території. У відповідь на військову операцію України, Росія може залучити регулярні підрозділи своїх збройних формувань для повноцінного наступу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Yin, Robert K. 1994. *Case Study Research: Design and Methods*. Newbury Park, CA: Sage.
2. George A. L. Case Studies and Theory Development in the Social Sciences [Електронний ресурс] / A. L. George, A. Bennett // BCSIA. – 2005. – Режим доступу до ресурсу: https://www.academia.edu/19264308/Case_Studies_and_Theory_Development_in_the_Social_Sciences.
3. Eckstein H. Case Studies and Theory in Political Science / Harry Eckstein // Case Study Method / Harry Eckstein. – California. – (Berkeley: University of California Press.). – P. 118–164.
4. Gerring J. What Is a Case Study and What Is It Good for? / John Gerring. // The American Political Science Review. – 2004. – №2. – P. 341–354.
5. Campbell D. Experimental and Quasi-Experimental Designs for Research [Електронний ресурс] / D. Campbell, J. Stanley // Boston: Houghton Mifflin. – 1963. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.sfu.ca/~palys/Campbell&Stanley-1959-Exptl&QuasiExptlDesignsForResearch.pdf>.
6. Klotz A. Case Selection [Електронний ресурс] / Audie Klotz // Palgrave Macmillan, London. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: https://link.springer.com/chapter/10.1057%2F9780230584129_4.
7. Flyvbjerg B. Five Misunderstandings About Case-Study Research [Електронний ресурс] / Bent Flyvbjerg // Qualitative Inquiry. 2006. Vol. 12. No 2. – Режим доступу до ресурсу: <https://arxiv.org/pdf/1304.1186.pdf>
8. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй від 24.10.1970 [Електронний ресурс] // Організація Об'єднаних Націй – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569.

9. Штански Н. Особенности урегулирования «конфликтов идентичности». Казус Приднестровья [Электронный ресурс] / Нина Штански // Научно-образовательный форум по международным отношениям. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=23488860&>.
10. Бабилунга Н. Приднестровский конфликт: исторические, демографические, политические аспекты [Электронный ресурс] / Н. Бабилунга, Б. Бомешко // Тирасполь: РИО ПГУ. – 1998. – Режим доступа до ресурсу: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/B/BABILUNGA_Nikolay_Vadimovich/_Babilunga_N.V..html.
11. Нечаєва-Юрійчук Н. Придністров'я як фактор впливу на Республіку Молдову та Україну / Наталя Нечаєва-Юрійчук // Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей / Наталя Нечаєва-Юрійчук. – Чернівці, 2015. – (Чернівецький національний університет). – С. 58–64.
12. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон // Полис. 1994. – № 1. – С. 33–48.
13. Кава О. С. Причини виникнення придністровського конфлікту наприкінці 80-х років ХХ століття [Електронний ресурс] / О. С. Кава // Магістеріум. Випуск 17. Історичні студії. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14125/Kava_Prychyny_vunyknennia_prydnistrovskoho_konfliktu_naprykintsi.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
14. Плаксенко М. Л. Роль та інтереси Росії в урегулюванні Придністровського конфлікту [Електронний ресурс] / Марія Леонідівна Плаксенко // Стратегічні пріоритети. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: https://www.lib.dp.ua/text/sp_2008_3_28.pdf.
15. Соглашение о принципах мирного урегулирования вооруженного конфликта и Приднестровском регионе Республики Молдова

- [Електронний ресурс]. – 1992. – Режим доступу до ресурсу: <http://mfapmr.org/ru/sGv>.
16. Російський миротворець застрелив в Придністров'ї молдаванина [Електронний ресурс] // ТСН. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://tsn.ua/svit/rosiyskiy-mirotvorec-zastreliiv-v-pridnistrov-yi-moldavanina.html>.
17. Litra L. Ukraine's contribution to regional security: The case of Trans-nistrian conflict, Institute of World Policy [Електронний ресурс] // 2013. – Режим доступу: http://iwp.org.ua/img/policy_brief_0913_eng.pdf.
18. Реформа миротворчої місії у Придністров'ї: передумова для врегулювання конфлікту [Електронний ресурс] // Інститут світової політики за підтримки Чорноморського фонду регіональної співпраці. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Reforma-mirotvorchoyi-missiyi-u-pryzhnistrovyi.pdf>.
19. Закон Республики Молдова №173 от 22.07.2005 об основных положениях особого правового статуса населенных пунктов левобережья Днестра (Приднестровья) [Електронний ресурс] // Monitorul Oficial №101-103 – Режим доступу до ресурсу: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=313004&lang=2>.
20. Geldenhuys D. Contested States in World Politics / D. Geldenhuys – L. : Palgrave Macmillan, 2009. – 306 p.
21. "Даю гарантію, від нас не буде нападу РФ на Україну": інтерв'ю лідера невизнаного Придністров'я [Електронний ресурс] // Європейська правда. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.eurointegration.com.ua/interview/2019/01/21/7091796/>.
22. Результаты внешнеэкономической деятельности ПМР по итогам января-марта 2020 года [Електронний ресурс] // Министерство экономического развития Приднестровской Молдавской Республики. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://mer.gospmr.org/novosti/2020/rezultaty->

vnesheekonomicheskoy-deyatelnosti-pmr-po-itogam-yanvary-a-marta-2020-goda.html.

23. Минская Группа ОБСЕ обсудит в России новые пути диалога между сторонами нагорно-карабахского конфликта,—[Электронный ресурс]: режим доступа: <http://www.trend.az/news/karabakh/2251693.html>
24. Договор между Российской Федерацией и Республикой Армения о российской военной базе на территории Республики Армения [Электронный ресурс] // Бюллетень международных договоров. – 1995. – Режим доступа до ресурсу: <https://uic.am/wp-content/uploads/2015/01/paym-razmabaza-1995-rus.pdf>.
25. Договор о дружбе, сотрудничестве и взаимной помощи между РА и РФ [Электронный ресурс] // Кавказский Узел. – 1997. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/280284/>.
26. Росія продовжить постачати зброю Вірменії та Азербайджану - Медведєв [Электронный ресурс] // BBC Україна. – 2016. – Режим доступа до ресурсу: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2016/04/160409_medvedev_karabakh_arms_vs.
27. Арусханян Л. Нагірний Карабах - точка перетину інтересів великих держав [Электронный ресурс] / Л. Арусханян. // Політологічний вісник. – 2014. – №74. – С. 466–472. – Режим доступа до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pv_2014_74_46
28. Скаврон Б. Чий Карабах? [Электронный ресурс] / Богдан Скаврон // Місто. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://mi100.info/2019/06/30/chuj-karabah/>.
29. Teune H. Comparative Research, Experimental Design, and the Comparative Method [Электронный ресурс] / Henry Teune // Comparative Political Studies. – 1975. – Режим доступа до ресурсу: sci-hub.tw/10.1177/001041407500800205.
30. Wellhofer S. The Comparative Method and the Study of Development, Diffusion, and Social Change [Электронный ресурс] / Spencer Wellhofer //

- Comparative Political Studies, 22(3). – 1989. – Режим доступу до ресурсу: sci-hub.tw/10.1177/0010414089022003004.
31. Lijphart A. Comparative Politics and the Comparative Method [Електронний ресурс] / Arend Lijphart // American Political Science Review, Vol. 65, No 5. – 1971. – Режим доступу до ресурсу: <http://links.jstor.org/sici?sici=0003>.
32. Мадридские Принципы – Полный Текст [Електронний ресурс] // Центр АНИ. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.aniarc.am/2016/04/12/madrid-document-full-russian/>.
33. Раджабов Р. Карабаський конфлікт. Території в обмін на мир? [Електронний ресурс] / Рауф Раджабов // Главком. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://glavcom.ua/world/observe/karabaskiy-konflikt-teritoriji-v-obmin-na-mir-562787.html>.
34. Заморожені конфлікти поступово розморожуються. I Нагірний Карабах - це лише перша ластівка [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://ukr.lb.ua/world/2016/04/25/333766_zamorozheni_konflikti_postupovo.html.
35. Хевцуріані А. Чому не працюють "мадрридські принципи" [Електронний ресурс] / Аміран Хевцуріані // Дзеркало тижня. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://dt.ua/international/chomu-ne-pracyuyut-madridski-principi-304832.html>.
36. Гончаренко Р. Як Алієв і Пашинян в Мюнхені говорили про Нагірний Карабах [Електронний ресурс] / Роман Гончаренко. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dw.com/uk/як-алієв-і-пашинян-в-мюнхені-говорили-про-нагірний-карабах/a-52396352>.
37. Resolution 822 (30 April 1993), Resolution 853 (29 July 1993), Resolution 874 (14 October 1993), Resolution 884 (12 November 1993) // UN Security Council Resolutions on Nagorno-Karabakh; Statement of the Co-Chairs of the OSCE Minsk Group // OSCE, 17.03.2008; General Assembly adopts resolution

- reaffirming territorial integrity of Azerbaijan, demanding withdrawal of all Armenian forces // UN, 14.03.2008.
38. Кто же все-таки признал Карабах? [Электронный ресурс] // Кавказский Узел. – 2017. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/282171/>.
39. Basque Parliament Supports Artsakh's Self-Determination Источник: <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/282171/> [Электронный ресурс] // Asbarez. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: <http://asbarez.com/126904/basque-parliament-supports-artsakhs-self-determination/>.
40. Lynch D. MANAGING SEPARATIST STATES: A EURASIAN CASE STUDY [Электронный ресурс] / Dov Lynch // WEU Institute for Security Studies. – 2001. – Режим доступа до ресурсу: <https://web.archive.org/web/20060910102829/http://aei.pitt.edu/707/01/occ32.pdf>.
41. Mortazavian M. Regional and International Cooperation to Reduce Nagorno – Karabakh Conflict [Электронный ресурс] / M. Mortazavian, M. Ghiacy // Journal of Politics and Law. – 2017. – Режим доступа до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/314130668_Regional_and_International_Cooperation_to_Reduce_Nagorno_-_Karabakh_Conflict.
42. Bournoutian G. The Politics of Demography: Misuse of Sources on the Armenian Population of Mountainous Karabakh / George Bournoutian. // Journal of the Society for Armenian Studies. – 1999. – №9. – С. 99–103.
43. Kuburas M. ETHNIC CONFLICT IN NAGORNO-KARABAKH / Melita Kuburas. // Review of European and Russian Affairs. – 2011. – №6. – С. 43–54.
44. Laitin, D. and R. G. Suny. 1999. “Armenia and Azerbaijan: Thinking a Way Out of Karabakh.” Middle East Policy 7 (1): 145-76.
45. Petersen, Roger D. 2002. Understanding Ethnic Violence. Cambridge, UK: Cambridge University Press. Saroyan, M. 1997. Minorities, Mullahs and

- Modernity: Reshaping Community in the Former Soviet Union, Edited by E. Walker. Berkley: Regents of the University of California.
46. Tillett, Lowell. 1969. The Great Friendship. Durham, N.C.: The University of North Carolina Press.
47. Нагірний М. РЕСПУБЛІКА ХОРВАТІЯ: ДЕРЖАВНО-ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК У 1990-х РОКАХ : дис. канд. іст. наук : 07.00.02 / Нагірний Микола – Львів, 2004. – 200 с.
48. Croatia in Yugoslavia, 1945–91 [Електронний ресурс] // Encyclopaedia Britannica. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.britannica.com/place/Croatia>.
49. MacDonald D. B. Balkan holocausts? Serbian and Croatian victim-centred propaganda and the war in Yugoslavia / David Bruce MacDonald. – Manchester, 2002. – 308 с. – (Manchester University Press).
50. Huntington S. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order / Samuel Huntington., 2011. – 368 с. – (Simon & Schuster).
51. The Oxford Handbook of European History, 1914-1945 [Електронний ресурс] // Oxford University Press. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199695669.01.0001/oxfordhb-9780199695669>.
52. Pesic V. Serbian Nationalism and the Origins of the Yugoslav Crisis [Електронний ресурс] / Vesna Pesic // Peaceworks. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.usip.org/publications/1996/04/serbian-nationalism-and-origins-yugoslav-crisis>.
53. Sardamov I. Identity's role in the Serbo-Croatian conflict [Електронний ресурс] / Ivelin Sardamov // University of Notre Dame. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: sci-hub.tw/10.1080/10402659708426094.
54. Dokumenti o državnosti Republike Hrvatske : od prvih višestranačkih izbora 1990. do međunarodnog priznanja 15. siječnja 1992 [Електронний ресурс] // Alinea. – 1992. – Режим доступу до ресурсу: <https://catalog.hathitrust.org/Record/003988840>.

55. *Klemenčić M.* Velikospaska teritorijalna posezanja // Društvena istraživanja. – Zagreb. 4-5 / God. 2 (1993). Br. 2–3. Ožujak – lipanj 1993. – S. 285–304.
56. *Малиновська О.* Югославський варіант // Політика і час. – Київ. 1993. – № 3. – С. 46–54.
57. Гуськова Е. История югославского кризиса (1990-2000 гг.) [Електронний ресурс] / Е. Гуськова // Русское право. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.twirpx.com/file/1226007/>.
58. Davor M. Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata [Електронний ресурс] / Marjan Davor. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.centardomovinskograta.hr/pdf/izdanja2/Oluja.pdf>.
59. Демешук А. Операція «Буря» 1995 р.: завершальна перемога Хорватії у війні за незалежність [Електронний ресурс] / А. Демешук // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія.. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=VKNU_Ist_2015_4_4.
60. Armatta J. Twilight of Impunity: The War Crimes Trial of Slobodan Milosevic / Judith Armatta. // Duke University Press. – 2010. – С. 160–163.
61. На основу одлуке Скупштине Републике Српске Крајине у избеглиштву Скупштине РСК признала Републике Абхазију и Јужну Осетију [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.srpskapolitika.com/Tekstovi/Komentari/2008/114.html>.
62. Bieber F. Understanding the War in Kosovo / F. Bieber, Z. Daskalovski. – Routledge, 2004. – 368 с.
63. Nowak, “Kosowo – Mit i historia w konflikcie serbsko-albańskim,” in *Przemiany w świadomości i kulturze duchowej narodów Jugosławii po 1991 r.*, ed. Edyta Szcześniak-Kajzer (Krakow, 1999), 88–93.
64. Kumbaro D. The Kosovo Crisis in an International Law Perspective: Self-Determination, Territorial Integrity and the NATO Intervention [Електронний

- ресурс] / Dajena Kumbaro. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nato.int/acad/fellow/99-01/kumbaro.pdf>.
65. Новаковска-Кристман А. Конфликт в Косово, рассмотренный в концептуальных рамках заинтересованных сторон [Електронний ресурс] / А. Новаковска-Кристман, М. Жаковска // The Quarterly Journal. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://connections-qj.org/ru/system/files/14.4.06_nowakowska-krystman_zakowska_rus.pdf.
66. Павленко О. Косовська криза 1999 р. та її вплив на сучасні міжнародні відносини / О. Павленко. // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – 2016. – №1. – С. 132–136.
67. Павленко О. Позиція міжнародного співтовариства щодо самовизначення Косово (1990- 2010-ті роки) : дис. канд. іст. наук : 07.00.02 Всесвітня історія / Павленко Олександр – Тернопіль, 2018. – 226 с.
68. Гелнер Е. Нації та націоналізм / Е. Гелнер. – Київ: Таксон, 2003. – 299 с.
69. Дівак В. Косово, боротьба за незалежність: історія питання та його наслідки / Вікторія Дівак. // Політичний менеджмент. – 2008. – №31. – С. 107–119.
70. Каравайцева О. Незалежність Косово: історія та міжнародні наслідки конфлікту / О. Каравайцева. // Актуальні проблеми політики. – 2013. – №50. – С. 111–120.
71. Kosovo conflict [Електронний ресурс] // Encyclopaedia Britannica. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.britannica.com/event/Kosovo-conflict>.
72. Резолюція 1244 (1999), ухвалена Радою Безпеки на її 4011-му засіданні [Електронний ресурс]. – 1999. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_309.
73. Косово припиняє комунікацію з Тимчасовою місією ООН [Електронний ресурс] // УКРІНФОРМ. – 2019. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2635400-kosovo-pripinae-komunikaciu-z-timcasovou-misieu-oon.html>.

74. Violent protests against EU mission in Kosovo [Електронний ресурс] // euobserver.com. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <https://euobserver.com/news/28583>.
75. Stability Pact [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://www.stabilitypact.org/trade/FTA_Matrix_31_12_06.pdf.
76. Ігнатюк Ю. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС КОСОВО ЯК ЧАСТКОВО ВИЗНАНОЇ ДЕРЖАВИ [Електронний ресурс] / Ю. Ігнатюк – Режим доступу до ресурсу: <https://core.ac.uk/download/pdf/50593237.pdf>.
77. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року "Про нову редакцію Воєнної доктрини України". // Офіційний вісник Президента України. – 2015. – №22. – С. 19.
78. Bolz F. The Counterterrorism Handbook: Tactics, Procedures, and Techniques / F. Bolz, K. Dudonis, D. Schulz. – Boca Raton, Florida, 2002. – 366 p. – (CRC Press LLC).
79. Rapoport D. The Politics of Atrocity / David Rapoport // Terrorism: Interdisciplinary Perspectives / David Rapoport. – New York, 1977. – (John Jay Press). – P. 47.
80. Schmid A. Frameworks for conceptualising terrorism / Alex Schmid // Terrorism and Political Violence / Alex Schmid., 2004. – (Routledge). – С. 197–221.
81. Серватюк В. Структура незаконних збройних формувань та особливості їхньої тактики дій на південному сході України / В. Серватюк, М. Поліщук. // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2015. – №1. – С. 131–146.
82. Віктор Муженко про загрозу російського вторгнення: «Це дуже поганий сценарій, але ми змушені його розглядати» [Електронний ресурс] // УНІАН. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unian.ua/war/1358206-viktor-mujenko-pro-zagrozu-rosiyskogo->

vtorgnennyya-tse-duje-poganiy-stsenariy-ale-mi-zmusheni-yogo-rozglyadati.html

83. 120-мм міномети, АГС та снайпери [Електронний ресурс] // 5 канал. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.5.ua/regiony/120mm-minometry-ahs-ta-snaipery-iaak-boiovyky-tyshi-v-ato-dotrymuiutsia-168725.html>.
84. Війна на Донбасі у цифрах, фактах і перемир'ях [Електронний ресурс] // BBC Україна. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/02/150205_donbas_ato_total_summary_vc.
85. Яку зброю використовують мобільні групи терористів на Донбасі [Електронний ресурс] // Depo.ua. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.depo.ua/ukr/war/yaku-zbroyu-vikoristovuyut-mobilni-grupi-teroristiv-na-donbasi-20170315536846>.
86. «Збройні сили Новоросії». Проти кого ми ведемо війну? [Електронний ресурс] // Тиждень.ua. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://tyzhden.ua/Society/128129>.
87. Gomza I. Quenching Fire with Gasoline: Why Flawed Terminology Will Not Help to Resolve the Ukraine Crisis [Електронний ресурс] / Ivan Gomza // PONARS Eurasia. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ponarseurasia.org/node/10168>
88. Marighella C. Minimanual of the Urban Guerrilla [Електронний ресурс] / Carlos Marighella // GNU. – 1969. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.marxists.org/archive/marighella-carlos/1969/06/minimanual-urban-guerrilla/index.htm>
89. ОБСЄ опублікувала мінський протокол (документ) [Електронний ресурс] // УНІАН. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unian.ua/politics/959986-obse-opublikovala-minskiy-protokol-dokument.html>.
90. Протокол о результатах консультаций Трехсторонней контактной группы, Минск, 5 сентября 2014 г. [Електронний ресурс] // Organization for Security

- and Co-operation in Europe. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.osce.org/ru/home/123258>.
91. Третина території Донбасу отримає спецстатус у складі України - Луценко [Електронний ресурс] // Gazeta.ua. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: https://gazeta.ua/articles/politics/_tretina-teritoriyi-donbasu-otrimaye-specstatus-u-skladi-ukrayini-lucenko/579875.
92. Шамшур А. Контрінсургентська стратегія як альтернатива заходам протидії тероризму / Шамшур Анастасія – Київ, 2019. – 42 с.
93. Відбулося перше засідання ТКГ за участі оновленої української делегації [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.president.gov.ua/news/vidbulosya-pershe-zasidannya-tkg-za-uchasti-onovlenoyi-ukray-61157>.
94. РІЧНА НАЦІОНАЛЬНА ПРОГРАМА під егідою Комісії Україна – НАТО на 2020 рік [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/00/92/65/9d91df3bf88dcae15db059c69a2dbabf_1590505364.pdf.
95. Які сценарії реінтеграції Донбасу українці сприймуть як перемогу, а які — як поразка? [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://dt.ua/UKRAINE/scho-ukrayinci-vvazhayut-zradoyu-a-scho-peremogoyu-u-vregulyuvanni-v-donbasi-340753_.html.
96. Malley R. 10 Conflicts to Watch in 2020 [Електронний ресурс] / Robert Malley // Foreign policy. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://foreignpolicy.com/2019/12/26/10-conflicts-to-watch-2020/>.
97. Дослідження громадської думки населення України з 4 по 19 листопада 2019 року [Електронний ресурс] // Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з Київським міжнародним інститутом соціології. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://dif.org.ua/article/shlyakhidosyagnennya-miru-na-donbasi-suspilni-nastroi-ochikuvannya-perestorogizagalnonatsionalne-opituvannya>.

98. Результати опитування «Донбас і Крим: людський та геополітичний виміри» Школи Політичної Аналітики НаУКМА [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://spa.ukma.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/pres_05.05_Donbas_Crimea_fin.pdf.
99. Dunn W. Public Policy Analysis / W. Dunn.—Englewood Cliffs, 1981.
100. Маркедонов С.М. Государства de facto [Електронний ресурс] / С.М. Маркедонов. – Режим доступу : <http://www.apn.ru/defacto/id=543>
101. Caspersen N. Unrecognised States in the International System / N. Caspersen, G. Stansfield – L. : Routledge, 2011. – 253 p.
102. Caspersen N. The Politics of De Facto/Unrecognised States. Research Statement for the Politics of De Facto/Unrecognised States [Електронний ресурс] /N. Caspersen. — Режим доступу http://www.lancs.ac.uk/fass/projects/unrecognised-states/unrecognised_state.php
103. Buchanan A. Secession [Електронний ресурс] / Allen Buchanan // The Stanford Encyclopedia of Philosophy. – 2003. – Режим доступу до ресурсу: <https://plato.stanford.edu/entries/secession/>.
104. Pegg S. De Facto States in the International System. Working Paper No 21. / S. Pegg // Institute of International Relations, University of British Columbia. — London: Palgrave Macmillan. — 1998. — 26 p.
105. Jackson R.H. Quasi-States, Dual Regimes, and Neoclassical Theory: International Jurisprudence and the Third World. / R.H. Jackson // International Law and International Relations. – Cambridge; New York: Cambridge University Press. — 2007. — P. 205-232.
106. Далявська Т. Феномен невизнаних держав: політологічний аналіз: монографія / Тетяна Далявська. – Київ: Університет «КРОК», 2018. – 228 с.
107. Godet M. A Handbook of Strategic Prospective / Michel Godet. – Paris, 1993. – (UNESCO).

108. Heath T. Science-Based Scenario Design. A Proposed Method to Support Political-Strategic Analysis [Електронний ресурс] / Т. Heath, М. Lane // RAND Corporation. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.7249/RR2833>.
109. Хорватський досвід для України: Неможливе прощення того, хто вбив людину на війні [Електронний ресурс] // Європейська правда. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.eurointegration.com.ua/interview/2017/08/29/7070268/>.
110. Чому Хорватії вдалося: як країна повернула території після років окупації та гібридної війни [Електронний ресурс] // Європейська правда. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/08/4/7069423/>.
111. «Хорватський досвід повернення окупованих територій заслуговує на увагу», – експосол України на Балканах Олександр Левченко [Електронний ресурс] // АрміяInform. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://armyinform.com.ua/2019/12/horvatskyj-dosvid-povernennya-okupovanyh-terytorij-zaslugovuye-na-uvagu-eksposol-ukrayiny-na-balkanah-oleksandr-levchenko/>.
112. Хорватський чи боснійський сценарій для реінтеграції Донбасу [Електронний ресурс] // zaxid.net. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://zaxid.net/statti_tag50974/.
113. Прем'єр Хорватії вважає, що хорватський досвід може стати корисним для деокупації Донбасу [Електронний ресурс] // УНІАН. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unian.ua/war/10449129-prem-yer-horvatiji-vvazhaye-shcho-horvatskiy-dosvid-mozhe-stati-korisnim-dlya-deokupaciji-donbasu.html>.
114. Війна на Донбасі та досвід Хорватії. Детальна розповідь учасниці реінтеграції Подунав'я [Електронний ресурс] // Радіо Свобода. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/khorvatsyi-variant-myрноi-reintergatsii/30318036.html>.

115. Хорватський досвід може бути корисним для деокупації Донбасу - прем'єр Хорватії [Електронний ресурс] // Українська правда. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.prawda.com.ua/news/2019/02/17/7206875/>.
116. Результати опитування «Донбас і Крим: людський та геополітичний виміри» Школи Політичної Аналітики НаУКМА [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://spa.ukma.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/pres_05.05_Donbas_Crimea_fin.pdf.
117. Scenarios for the Conflict Settlement in Donbas [Електронний ресурс] // Центр "Нова Європа". – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://neweurope.org.ua/en/analytics/stsenariyi-vregulyuvannya-konfliktu-na-donbasi/>.
118. Що українці вважають "зрадою", а що "перемогою" у врегулюванні в Донбасі [Електронний ресурс] // ZN.UA. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://dt.ua/UKRAINE/scho-ukrayinci-vvazhayut-zradoyu-a-scho-peremogoyu-u-vregulyuvanni-v-donbasi-340753_.html.
119. Суспільно-політичні настрої населення (13-17 грудня 2019) [Електронний ресурс] // Соціологічна група "Рейтинг". – 2019. – Режим доступу до ресурсу: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/obschestvenno-politicheskie_nastroeniya_naseleniya_13-17_dekabrya_2019.html
120. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду [Електронний ресурс]. – 1945. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
121. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй від 24.10.1970 [Електронний ресурс]. – 1970. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569.

122. Заклучний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі [Електронний ресурс]. – 1975. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055.
123. Гегель Г. Философия права / Георг Гегель. – Москва: Мысль, 1990. – 524 с. – (Философское наследие; т. 113).
124. Палько О. Еволюція концепції "історичних" і "неісторичних" народів у європейській соціалістичній думці / Олена Палько. // Наукові записки. – №1. – С. 263–285.
125. Ленин В. О праве наций на самоопределение [Електронний ресурс] / Владимир Ленин // Газета "Революция" – Режим доступу до ресурсу: <http://www.revolucia.ru/pravonac.htm>.
126. Фісанов В. "Чотирнадцять пунктів» президента США Вудро Вільсона [Електронний ресурс] / Володимир Фісанов – Режим доступу до ресурсу: <http://en.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/03/Fisanov.pdf>.
127. Печенкін С. В.И. Ленина и В. Вильсона - две концепции права наций на самоопределение [Електронний ресурс] / С. Печенкін. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/n/v-i-lenin-i-v-vilson-dve-kontseptsii-prava-natsiy-na-samoopredelenie>.
128. Головатий М. Ф. Прогнозування політичне / М. Ф. Головатий // Політологічний енциклопедичний словник / [за ред. Ю. С. Шемшученка, В.. Бабкіна, В.. Горбатенка].—К.: Генеза, 2004. — С. 543.
129. Robert S. Erikson and Christopher Wlezien. Markets vs. polls as election predictors: An historical assessment. Electoral Studies 31 (2012) 532–539. Elsevier, 2012.
130. Stegmaier, Mary; Norpoth, Helmut (2013-09-30). "[Election forecasting](#)". doi:10.1093/obo/9780199756223-0023. Retrieved 2016-09-26.
131. Political forecasting [Електронний ресурс] // Wikipedia – Режим доступу до ресурсу: https://en.wikipedia.org/wiki/Political_forecasting.
132. The Armed Conflict Location & Event Data Project [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://acleddata.com/#/dashboard>.

133. Uppsala Conflict Data Program [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/search.php>.
134. The Correlates of War [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://correlatesofwar.org>.
135. Political Instability Task Force [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://globalpolicy.gmu.edu/pitf/>.
136. A Global Model for Forecasting Political Instability [Електронний ресурс] // American Political Science Association. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <https://onlinelibrary.wiley.com> <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2009.00426.x>.
137. Ward M. Predicting the Future Is Easier Than It Looks [Електронний ресурс] / M. Ward, N. Metternich // Foreign policy. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://foreignpolicy.com/2012/11/16/predicting-the-future-is-easier-than-it-looks/>.
138. Данн В. Державна політика: вступ до аналізу / Вільям Данн. – Одеса: АО БАХВА, 2005. – 504 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця «Оцінювання можливих сценаріїв врегулювання конфлікту на Донбасі за критеріями імовірності та бажаності»

№	Сценарій врегулювання конфлікту	Оцінка за критерієм імовірності	Оцінка за критерієм бажаності	Загальна середня оцінка
1	Введення миротворчої місії ООН /НАТО	3,27	8,21	5,74
2	Вихід України з Мінських домовленостей	3,85	4,23	4,04
3	Збереження статусу-кво	7,77	4,09	5,93
4	Заморожування конфлікту	5,64	5,53	5,58
5	Реінтеграція Донбасу на засадах децентралізації	3,73	6,67	5,20
6	Автономізація / особливий статус Донбасу	3,80	1,92	2,86
7	Військова операція України з повернення окупованих територій	1,95	2,55	2,23

*10 – найбільш імовірний/бажаний сценарій

*0 – найменш імовірний/бажаний сценарій

АНОТАЦІЯ

Дипломної роботи

Тема: «Використання сценарного аналізу для опису можливих ситуацій врегулювання конфлікту на Донбасі»

Студентка: Шамшур Анастасія Володимирівна

Факультет: Факультет соціальних наук та соціальних технологій

Спеціальність: Політологія

Рік навчання: 4-й

Науковий керівник: Доцент, кандидат політичних наук Яковлев М. В.

Рецензент: Доктор політичних наук, професор Дем'янчук О. П.

Захищена “ ____ ” _____ 20__ р.

Короткий зміст роботи:

В першому розділі описується використання політичного прогнозування при характеристиці можливих варіантів розвитку конфліктів. Наводиться типологія підходів до прогнозування, серед яких наголошується на підході на основі суджень як найбільш доцільному для створення сценаріїв врегулювання конфлікту на Сході України. Розділ розкриває поняття «принципу самовизначення нації» та «принципу територіальної цілісності».

В другому розділі описуються конфлікти в Молдові, Азербайджані, Хорватії та Сербії, ґрунтуючись на показниках, які були розроблені для характеристики конфліктів. Таким чином можна побачити спільні та відмінні риси у врегулювання кожної ситуації.

В третьому розділі наводяться сценарії розвитку конфлікту на Донбасі. Для кожного варіанту описуються можливі реакції міжнародної спільноти, українського суспільства, переваги та недоліки впровадження того чи іншого сценарію.